

HÁSKÓLI ÍSLANDS

Hugvísindasvið

Mirtina tyla

**Pýðing yfir á litháísku á hluta af *Grafarþögn*
eftir Arnald Indriðason**

Ritgerð til B.A. prófs í íslensku sem öðru máli

Giedrė Rudžionytė

Mai 2014

Háskóli Íslands
Hugvísindasvið
Íslenska sem annað mál

Mirtina tyla

Þýðing yfir á litháísku á hluta af *Grafarþögn*
eftir Arnald Indriðason

Ritgerð til B.A. prófs í íslensku sem öðru máli

Giedre Rudžionytė

Kt.: 040990-3219

Leiðbeinandi: Þóra Björk Hjartardóttir

Maí 2014

ÁGRIP

Ritgerðin skiptist í tvo meginhluta: greinagerð þýðingar og þýðingin sjálf. Fyrsti kafli fyrra hluta fjallar um Arnald Indriðason og verkið hans *Grafarþögn*. Annar kafli er um þýðingar almennt. Kynnt eru hugtök eins og jafngildi einnig talað er um þýðingar og textategundir. Þriðji kafli fyrra hluta er um þýðinguna sjálfa og ýmis þýðingavandamál.

Seinni hluti þessara ritgerðar er þýðingin sjálf, sem skiptist í nokkra kafla. Bókin skiptist í tvo hluta sem gerast í fortíð og samtíð og þess vegna var mikilvægt að hafa þá báða með í þýðingunni.

Ég valdi að þýða í lokaritgerð minni sem er ein af mörgum leiðum til að kynnst vel frummenningu. *Grafarþögn* var ein af þeim nokkrum bókum sem vakti athygli mína og kynnti vel fyrir mér sögu Íslands og lífstíl.

EFNISYFIRLIT

I HLUTI

1. Kafli: Inngangur

1.1 Inngangur.....	1
1.2 Höfundur og verkið sjálft	1
1.3 Mikilvægi mállýsku í litháísku	2
1.4 Litháískt orðasafn	3

2. Kafli: Almenn um þýðingar

2.1 Inngangur.....	4
2.2 Jafngildi	4
2.3 Skopos kenningin og textagerð	5
2.4 Þýðingategundir.....	6
2.5 Þýðingaraðferðir	7

3. Kafli: Um sjálfa þýðinguna

3.1 Inngangur.....	9
3.2 Nálgun á frumtexta	9
3.3 Málfræðileg vandamál.....	10
3.3.1 Eiginnöfn og staðanöfn	10
3.3.2 Greinir og fornöfn.....	11
3.3.3 Orðaröð.....	13
3.4 Menningarleg vandamál	13
3.4.1 Talmál í litháísku /slangur	13
3.4.2 Orðatiltæki	15
3.4.3 Sérstök vandamál.....	16
3.5 Samatekt	16

4. Kafli

Lokaorð	17
Heimildir	18

II HLUTI

Þýðingin	19
----------------	----

1. Kafli

INNGANGUR

1.1 Inngangur

Ég hef valið að þýða í B.A ritgerð minni af því að var ég hrifin af bókinni *Grafarþögn*. Hún var fyrsta skáldverk sem las ég á íslensku og vakti mikla athygli mína. *Grafarþögn* er ein af þeim bókum sem hægt er að lesa oft en einu sinni. Í bókinni koma fram allskonar sálfræðilegar hlutir sem mér fannst áhugaverðir og margt ólíkt menningu míns heimalands, t.d. svokallað „ástand“ sem var á Íslandi á stríðsárunum. Ég sjálf hef áhuga á félagsfræði, menningarfræði, mannfræði og sálfræði og þess vegna var áhugavert verkefni fyrir mig að þýða þessa bók. Gott að finna eitthvað sameiginlegt eða öðruvísi á milli þessara tveggja menningaheima- þess íslenska og þess litháíska.

1.2 Höfundur og verkið sjálf

Arnaldur Indriðason fæddur 28. janúar 1961 í Reykjavík. Hann er íslenskur spennusagnahöfundur. Fyrsta bók hans sem sló í gegn var *Mýrin* sem var gefin út árið 2000. Arnaldur hefur skrifað fjölmargar spennusögur. Flestar sögur hans eru glæparannsóknir lögreglumanna sem vinna í lögreglustöðinni, á Hverfisgötu. Aðalpersónur eru Erlendur Sveinsson, Elínborg og Sigurður Óli. Arnaldur hefur fengið mörg verðlaun, þar á meðal Íslensku bókmenntaverðlaunin og norrænu glæpasagnaverðlaunin *Glerlykilinn*.

Ein þekktasta skáldsaga hans *Grafarþögn* var gefin út árið 2001 og fékk hún *Gullrýtinginn*¹. Sú sagan fjallar um heimilisofbeldi, „ástandið“² og lífið á stríðsárunum. Bókin skiptist í tvo meginhluta: fortíð og nútíð. Höfundur blandar þeim saman og lætur okkur njóta glæpasögu sem gerðist fyrir löngu síðan en hefur afleiðingar fyrir nútíðina. Ekki er erfitt að skilja söguna fyrir

¹ Forlagið 2014

² Í *Íslenskri orðabók* er eftirfarandi skilgreining á orðinu *ástand* : „Ástandið -

herseta Breta og Bandaríkjamanna á Íslandi 1940–45 og samband hermanna við íslenskar stúlkur.“

lesendur sem ekki eru Íslendingar af því að hún byggist á tilfinningum, samskiptum milli mannanna, heimilisofbeldi o.s.frv. , sem alls staðar þekkest.

1.3 Mikilvægi mállýsku í litháísku

Litháen er ein af þeim þjóðum sem talar baltneskt tungumál sem tilheyrir ætt indóevrópskra tungumála. Annað tungumál sem tilheyrir þessum flokki er lettneska. Eins og flest tungumál hefur litháíska mállýskur. Þær eru fjórar:

1)

- a. *žemaičių*, þ.e. í norðurhluta landsins
- b. *aukštaičių*, þ.e. í miðju- og austurhluta landsins
- c. *dzūkų*, þ.e. í suðurhluta landsins
- d. *suvalkiečių*, þ.e. í vesturhluta landsins

Það sem getur komið á óvart að allir Litháar skilja mál það sem fólk talar fyrir austan en alls ekki allir skilja mál það sem er talað í öðrum svæðum. En það þýðir ekki að fólk getur ekki talað saman heldur að hvert svæði hefur sérstök orð eða orðasambönd sem geta verið óskiljanleg fyrir aðra. Í gegnum tíðum þróaðist menning þar sem flestir skrifuðu bækur á mállýsku sem töluð fyrir austan og miðju landsins (1.b). Mjög oft „krydda“ rithöfundar texta með sérkennilegu orðafari úr einni eða annarri mállýsku.³ Eins og áður kom fram eru mállýskurnar ekki allar skiljanlegar innbyrðis. *Žemaičių* mállýska hefur sitt eigið orðasafn, orðatiltæki/málshætti einnig talmál sem dæmi má taka orðið *sjúkrabörur*: Allir Litháar nota orðið *neštuvai* (auk.), en fólk fyrir norðan þekkir einnig orðið *kestės* (žem.)⁴ sem er óskiljanlegt fyrir flestum. Ég sjálf er frá miðju landsins sem tilheyrir svæði sem kallað er *Aukštaitija* og ég tala *aukštaitiškai* sem er einnig viðurkennt bókmenntalegt- og ríkismálið. Því byggir þýðing mín á þeirri mállýsku.

³ Šaltiniai.info 2014

⁴ Žemaitiu-Lietuviu kalbos žuodins 2014

1.4 Litháískt orðasafn

„Orðasafn er nokkurs konar orðabók í huga málhafa þar sem geymd eru öll orð sem hann notar og upplýsingar um þau,, stendur í *Íslenskri orðabók*⁵. Litháískt orðasafni eins og í tungumálum almennt, má skipta í nokkra flokka⁶:

2)

- a. Svið notkunar, t.d. vísindaleg, hversdagsleg.
- b. Hversu vítt notkunar sviðið er, t.d. sameiginleg orð, mállýskur.
- c. Stílræn aðgreining, t.d. talmál.
- d. Merking orða, t.d. samheiti, andheiti.
- e. Uppruni, t.d. orð sem komu út á tímum þegar tungumál var til
- f. Umræðuefni, t.d. föt, læknisfræði.

Litháísku orðasafni er hægt að skipta í nokkur undirsvið notkunar⁷:

3)

- a. Almennt orðasafn (*Bendrataçãoinē leksika*), þ.e. Öll orð í almennu rit- og talmáli, þ.e. allir skilja þau þótt allir noti þau ekki.
- b. Mállýskulegt orðasafn (*Tarminē leksika*), þ.e. orð sem eru þekkt aðeins á tilteknum svæðum.
- c. Fræðiorðasafn (*Termininē leksika*), þ.e. sérstök orð sem eru notuð aðeins á ákveðnum vísindalegum sviðum.
- d. Slangur (*Žargoninē leksika*), þ.e. orð eða orðasambönd sem eru notuð aðeins á tilteknum félagslegum- og faghópum, t.d meðal fanga eða sjómanna.

Í þýðingunni minni einbeitti ég mér að almennu orðasafni (3.a), fræðiorðasafni, (3.c) og slangri (3.d). Talmál og slangur var mikil áskorun vegna mikilvægi þeirra í textanum sjálfum, þ.e. sérstakur frásagnastíll höfundar sem gerir verkið sérkennilegt. Ég tala nánar um það í kafla

3.4.1

⁵ Íslensk orðabók (2010:728)

⁶ Šaltiniai.info. 2014

⁷ Urbanavičius Algimantas. 2014 b.

1. Kafli

ALMENNT UM ÞÝÐINGAR

2.1 Inngangur

Í þessum kafla ætla ég að fjalla um þýðingar og þýðingafæri almennt. Ég ætla að kynna það sem finnst mér vera mikilvægast að vita áður en maður byrjar að þýða. Þessi kafli fjallar um mikilvæg atriði í þýðingafærlinu eins og jafngildi (kafla 2.2) *Skopos* kenninguna og textagerð (kafla 2.3), þýðingategundir (kafla 2.4) og þýðingaraðferðir (kafla 2.5).

2.2 Jafngildi

Jafngildishugtakið gefur í skyn að eitt tungumál getur haft sömu gildi þegar það er þýtt yfir á annað erlent tungumál. En það þýðir að þau *geta* haft sömu gildi en þurfa þess ekki nauðsynlega.⁸ Jafngildi þarf að gilda ekki aðeins milli merkingar orða heldur líka að standa fyrir menningabundin atriði sem eru sérstök í hverju landi.

Þýðingafraeðingurinn Anthony Pym talar í bók sinni *Exploring translation theories* um mikilvægi jafngildis í þýðingafæri. Hann gerir þar grein fyrir hugmyndum sérfræðinga sem rannsakað hafa jafngildishugtakið. Nida og Taber eru meðal þeirra og eftir þeim hefur Pym þeirri orð⁹: „*Translating consists in reproducing in the receptor language the closest natural equivalent of the source-language message*“, þ.e. til að þýða texta og koma til skila réttu skilaboðunum, þarf þýðandi að finna nálægastu merkingu orða. Draumur þeirra allra er að ná jafngildi milli frumtexta og marktæta en jafngildi er aðeins blekking.¹⁰ Það er ekki hægt að þýða nákvæmlega frumtextann er heldur aðeins svipað. Pym setur fram tegundir jafngildis sem

⁸ Pym (2010:6)

⁹ Pym (2010:27)

¹⁰ Pym (2010:37)

hann hefur eftir þýska fræðimanninum Otto Kade. Samkvæmt honum um fjórar tegundir jafngildis að ræða ¹¹:

4)

- a. Einn-fyrir- einn (*one –to- one*), þ.e. þegar eitt orð er beint þýtt yfir á markmálið og merkir það sama, t.d *kýr* (ísl.), *cow* (ensk), *karvė* (lith.). Þannig er náð fullkomnu jafngildi.
- b. Einn- fyrir -nokkra eða nokkrir-fyrir-einn (*one-to-several og several-to-one*), þ.e. þegar margrætt orð er þýtt með ólíkum orðum á annað tungumál, t.d orðið *klubas* (lith.) er þýtt sem *klúbbur, félag, skemmtistaður, mjöðm* (ísl.).
- c. Einn-fyrir-hluta (*one-to-part*), þ.e. þegar er náð hálf-jafngildi t.d *pusseserė* (lith.) , *cousin* (ensk.), *frænka* (ísl). Á litháísku og ensku er augljóst hvernig manneskjur eru skyldar en á íslensku þarf fleiri upplýsingar.
- d. Einn-fyrir-ekkert (*one-to-none*), þ.e. orð eins og t.d computer (ensk.). Ekki er til jafngildi. Flest tungumál áttu ekki orð um þessa tækninýjung þegar hún kom fram, eðlilega. Þegar þýða þarf slíkt orð getur þýðandi : umorðað, aðlagða orð í markmálinu (t.d *kompiuteris* lith.) eða búið til nýtt orð (t.d *tölva* ísl.).

Í þýðingunni minni birtast tegundir a. b. og c.

2.3 Skopos kenning og textagerð

Skopos kenningin ¹² segir að texta megi þýða á mismunandi hátt til að ná fram mismunandi tilgangi. „ *This theory allows that the one source text can be translated in different ways to achieve different purposes*“ .¹³ Samkvæmt Vermeer, í greininni „ *Skopos as the key to a new paradigm*“, sem birtast í bókinni Pym, þurfum við að þýða, túlka og tala á þann hátt að skiljanlegt er á markmálinu þótt frumtextinn sé skrifaður öðrum tímum og í öðru landi þannig að markmiðið er sett á viðtakanda og markmenningu. Ef lesendur vantar auknar upplýsingar um frumtexta, þarf þýðandi að upplýsa þá. Einnig er sagt að textinn geti verið vel þýddur án

¹¹ Pym (2010:29)

¹² *Skopos* (gríska): ‘ markmið’, ‘tilgangur’ skv. Pym (2010:44)

¹³ Pym (2010:44)

þess að vera jafngildur honum. Aðaltilgangurinn er að koma á samskiptum milli textaframleiðanda og textaviðtakanda, þ.e. frummenningu og markmenningu.¹⁴

Almennt er sagt að þýðandi þurfi einnig að greina hlutverk textans og af hvaða gerð hann er. Stundum hefur texti meira en eitt hlutverk. Þýðingarfræðingur Lawrence Venuti setur fram þrjár textagerðir sem hann hefur eftir Katharina Reiss¹⁵ :

5)

- a. Upplýsandi texti (*informative*), þ.e. hlutverk hans er lýsing, t.d. staðreyndir, fréttir, skoðun.
- b. Tjáningartexti (*expressive*), þ.e. hlutverk hans er tjáning, þegar höfundur skapar texta sjálfur, tjáir sig á listrænan hátt, t.d. skáldsögur, ljóð.
- c. Virkjandi texti (*operative*), þ.e. hlutverk hans er ákall, að kalla fram ákveðin viðbrögð, t.d. reglur, lög.

Í þessari ritgerð þýði ég textann sem tjáningartexta. Það er vegna þess að *Grafarþögn* er spennusaga skrifuð á listrænan hátt.

2.4 Þýðingategundir

Allir þýðendur skilgreina þýðingategund áður en þeir byrja þýða. Almennt er talað um þrjá gerðir þýðingar.¹⁶

6)

- a. Þýðing milli tungumála (*intra-lingual translations*), þ.e. frá einu tungumáli yfir á annað. Oftast er ekki hægt að ná fullkomnu jafngildi heldur aðeins orð um líkrar merkingar. T.d. orðið *skyr* (ísl.) sem þýtt er sem *sūris* (lith.) er bein þýðing en merkingalega er ekki það sama, þ.e. hvorttveggja eru mjólkurvörur en gerðar á ólíkan hátt og líta ekki eins út.
- b. Þýðing innan tungumálsins (*inter-lingual translations*), þ.e. þegar þýtt er innan sama málkerfis. Þegar, t.d. Íslendingasögur eru endurskrifaðar á einföldu máli fyrir skólabörn. Yfirleitt er hægt að endurskrifa alveg eins, þ.e. að hafa sama sérstaka frásagnastílinn.

¹⁴ Pym (2010:44-45)

¹⁵ Venuti (2000: 163)

¹⁶ Bassnett (2002:23)

c. Þýðing milli táknerfa (*intersemiotic translations*), þ.e. þegar þýtt er af einu táknerfi yfir á annað. T.d. þegar bækurnar um *Harry Potter* voru kvikmyndaðar. Það er ekki hægt að ná jafngildi, þ.e. bækur sem eru yfir 500 blaðsíður er ekki hægt að flytja yfir tveggja klukkustunda mynd því óhjákvæmilega þarf að sleppa ýmsu.

Í þýðingu minni einbeiti ég mér að þýðingu milli tungumála, frá íslensku yfir á litháísku, og reyni að finna jafngildi eftir því sem unnt er hægt. Í þriðja kafla ritgerðarinnar verður fjallað um fáein þýðingavandamál sem komu upp.

2.5 Þýðingaraðferðir

Frá því fyrstum þýddum verkum hefur verið mikil umræða um það hvort þýðandi þurfti að þýða orðrétt (*literally*) eða frjállega (*freely*). Það merkir að hægt er að flokka þýðingar í tvo meginflokka. Annar flokkurinn einkennist af því að þýðandi rannsakar ekki frumtexta vandlega, heldur tekur mið af væntingum lesenda og eigin sköpunarlöngun. Þýðendur í hinum flokknum hugsa hvernig væri hægt að skila verki höfundar á sem nákvæmasta hátt.¹⁷

Í verki sínu *Þýðingar* nefnir Jón Friðjónsson helstu fjórar aðferðir til að þýða frumtexta þegar áhersla er lögð á þýðingarmálið¹⁸:

7)

a. *Aðlögun*, þ.e. persónum og fléttum er haldið en textinn er staðfærður og aðlagður að menningarumhverfi þýðingarmálsins, t.d. leikrit og bundið mál.

b. *Frjálspýðing*, þ.e. megináhersla er lögð að koma efninu til skila en ekki umbúðunum.

c. *Eðlileg þýðing*, þ.e. boðskapurinn kemur til skila en þó er ekki skeytt um nákvæma þýðingu, þ.e. eru notuð orðatiltæki og orðasambönd sem eiga sér ekki samsvörun í frumtextanum.

d. *Þýðing á grundvelli merkingar*, þ.e. gengið er út frá frumtextanum, og höfundar frumtexta, sérkennum höfundar, orðatiltækjum, orðasamstæður.

¹⁷ Ástráður Eysteinnsson (196:75)

¹⁸ Jón Friðjónsson (2006:14-15)

Þegar áhersla er lögð á frummálið eru notaðar við öðruvísi aðferðir¹⁹:

8)

- a. Frá orð til orðs (*interlinear translation*), þ.e. þýðandi breytir engu og heldur sömu orðaröð og einstöku orðum sem höfundur notar í verki sínu.
- b. Orðrétt þýðing (*literal translation*), þ.e. orðaskipunum er breytt en orð eru þýdd beint.
- c. Kórréttar þýðingar (*faithful translation*), þ.e. er leitast við að nákvæm merking frumtextans komist til skila án þess að reglur í þýðingarmálinu séu brotnar.
- d. Þýðing á grundvelli merkingar (*semantic translation*), þ.e. áhersla er lögð á fagurfræði þýðingarmálsins.

¹⁹ Jón Friðjónsson (2006:13)

2. Kafli

UM SJÁLFA ÞÝÐINGUNA

3.1 Inngangur

Í þessum kafla ætla ég að tala um þýðingavandamál og hvernig ég leysti þau. Fyrst tala ég um nálgun á frumtexta (kafla 3.2). Síðan um málfræðileg vandmál: eiginöfn og staðanöfn (kafla 3.3.1), greini og fornöfn (kafla 3.3.2) og orðaröð (kafla 3.3.3). Það sem var erfiðast eru menningarbundin atriði (kafla 3.4) sem eru ólík menningu í heimalandi mínu, t.d. talmál og slangur (3.4.1), föst orðatiltæki, (3.4.2) einnig fáein sérstök vandamál sem rædd eru að lokum (3.4.3).

3.2 Nálgun á frumtexta

Ég kynnti þýðingaraðferðir hér á framan (2.5). Áður en ég byrjaði að þýða þurfti ég að greina hlutverk textans. Það kom í ljós að hann er *tjáningartexti* (2.3 b). Þegar hlutverk textans var fundið þurfti ég að finna bestu leiðir til að þýða textann eins og hann er án þess að breyta mikilvægum hlutum, eins og, t.d. grófum orðum og talmáli. *Grafarþögn* er spennusaga og þess vegna öll lítil atriði mikilvæg. Vegna alls þessa þurfti ég að einbeita mér að *eðlilegum þýðingum* (sbr. 7 c) þar sem er mikilvægast er að boðskapurinn textans komist til skila. Hin aðferðin sem einnig var notuð til að koma boðskapnum til skila var *þýðing á grundvelli merkingar* (sbr. 7 d).

3.3 Málfræðileg vandamál

3.3.1 Eiginnöfn og staðanöfn

Ég ákvað að þýða ekki eiginnöfn og staðanöfn til þess að láta lesandanum vita að allt gerist á Íslandi. Í litháísku höfum við nokkrar reglur til að skrifa útlensk nöfn. Við skrifum nöfn eins og þau eru borin fram skrifuð með litháíska stafrófinu og bætt við viðeigandi endingum.

Karlmanna nöfn oftast endast á *-as*, kvennanöfn á *-a*, staðanöfn getur verið með allskonar endingu, það fer eftir ýmislegum reglum.²⁰

Með karlmannsnöfn er hægt að velja á milli tveggja leiða: að taka íslenskt nafn og bæta við litháískri endingu *-as* eða láta íslensku endingu hverfa og þá bæta litháískri endingu við stofninn. Í báðum tilvikum er nafnið aðlagð við markmálinu, þ.e. fylgir beygingar – og framburðareglum. Ég ákvað að nota síðari aðferðina (sjá 9.b) vegna þess að þá nafnið er styttra og hljómar eðlilegra á markmálinu.

9)

- a. Erlend-ur-*as*, Skarphéd-inn-*as*
- b. Erlend-*as*, Skarphédin-*as*

Kvenmannsnöfn, þ.e. eins og áður kom fram oftast eru notuð ending *-a*, en ef nafn hefur *-a* endingu í frummálinu þá það breytist ekki.

10)

- a. Eva Lind-*a*
- b. Elinborg-*a*

Sömu reglum var fylgt fyrir staðanöfn. Litháískum endingum var bætt við stofn orðanna.

Yfirleitt endingunni *-as* því vegna samhljóðsins í enda orðanna teljast þau vera karlkynsorð á litháísku, sjá. 11 a. Í 11 b var tekið samsvarandi orð *fjörður* sem er sjálft með endinguna *-as*.

²⁰ Valstybinė lietuvių kalbos komisija 2014

11)

- a. Reykjavík- Reykjavík-*as*
- b. Siglufjörður- Siglu-*fiordas*

Eina staðanafnið sem var þýtt er *Þúsaldarhverfi* (bls.31). Vegna þess að *Þúsund* er töluorð og er mikilvægt í seinni part sögunnar þegar talað er *Þúsaldarmanninn* (bls.66). Þar er merkingin tvíræð: talað er um mann sem hafði verið drepinn og grafinn en hafði ekki fundið fyrir og sögumaðurinn vill afmarka að sá maður sé sérstakur „Þúsaldarmaður“. Hin merkingin er ‘maður sem bjó í Þúsaldarhverfinu’. Þannig að það var hægt að sýna þetta aðeins með því að þýða þetta staðanafn. Hérna getum séð hvernig var þetta þýtt:

12)

- a. Þús-aldar-hverfi (ísl.)
- b. Tūkstant-mećio-rajonas (lith.)

- a. Þús-aldar-maður (ísl.)
- b. Tūkstant-mećio-žmogus (lith.)

3.3.2 Greinir og fornöfn

Íslenska hefur ákveðið viðskeyti fyrir öll nafnorð til að afmarka þau. Karlkyns endingin *-(i)nn*, kvenkyns *-(a)n* og hvorugkyn *-(i)ð* sem beygjast eftir beygingarreglum. Litháíska hefur ekki slíkar endingar, nema stundum eru notuð viðskeyti *-is*, *-asis*, *-oji* en það er mjög óalgennt og aðeins notuð í fagurfræðilegum ritum og hefur einhverskonar hátíðarbrag. Til að afmarka ákveðin nafnorð í litháísku eru oftast notuð ábendingafornöfn *šitas/šita/šis* (ísl. þessi/þetta) eða *tas/ta* (ísl.sá/sú). Hlutverk þessara fornafna er ekki aðeins að benda á heldur líka endurvísa og gera textann skýrari og hljómbetri með því að nota stundum ábendingafornöfn í stað eiginnaafna eða fornafna eða öfugt. Hérna má sjá dæmi hvernig hægt er að skipta um fornöfn í löngum setningum:

13)

- a. *Hann* hélt á dúkku undir annarri hendinni en í hinni var *hann* með tóman pela sem *hann* rétti í átt til Erlendar. Svo stakk *hann* pelanum upp í sig og Erlendur heyrði hvernig *hann* sogaði loftið ofan í sig. (bls.45)
- b. Vienoje rankoje jis laikè lèlè, o kitoje , tiesdamas jà link Erlendo, laikè tuščià vaikiškà buteliukà. Tada jis užsivertè buteliukà, ir Erlends girdèjo kaip *šis* èmè siurbti orà.
- c. Undir annarri hendinni hann hélt dúkku en hinni, hann rétti í átt til Erlendar með tóman pela. Svo stakk hann pelanum upp í sig og Erlendur heyrði hvernig *þessi* sogaði loftið.

Hér sést að ábendingafornöfn virkar ekki aðeins til að benda á eitthvað heldur líka sem endurvísun til annarra fornafna sem koma oft fyrir í einni setningu.

Í næsta dæmi er sýnt hvernig hægt er að vísa til nafnorðs sem nefnt hefur verið áður í litháísku án þess að nota næsta.

14)

- a. (..)- Drepur í sígarettum á barni-**nu** þínu! (bls. 35)
- b. (..)-Tu gesini cigaretes į savo vaikà!
- c. (..)-Þú drepur í sígarettum á barni þessu!

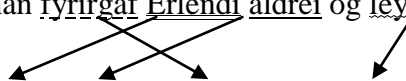
Ef væri sleppt í frumtextanum eiginforanafninu *þínu*, sem merkingalega er eins og ábendingarforafn, væri því samt bætt við í markmálinu. Því að greinir í íslensku sýnir að vísað er til tiltekins *barns* en það er ekki hægt að þýða þetta án þess að bæta við eignarforafn sem virkar eins og ábendingaforafn, *savo* (*ísl.þessu*) í litháísku. Rétt beygt (hvk.et.þgf.) í þessari setningu yrði það þá svona í þýðingunni aftur á íslensku (undir c): „Drepur í sígarettum á barni *þessu*“.

3.3.3 Orðaröð

Orðaröð í íslensku er *frumlag-sögn-andlag*. Orðaröðin í litháísku er frjáls, og það er helsti munur milli þessara tveggja tungumála. Setningar hjá Arnaldi eru mjög stuttar og þess vegna var ekki erfitt að breyta orðaröð.

15)

a. Eiginkonan fyrirgaf Erlendi aldrei og leyfði honum ekki að umgangast börnin.

b. Žmona jam niekada to neatleido ir uždraudė matytis su vaikais.

c. Eiginkona honum aldrei það fyrirgaf og bannaði að umgangast með börnin.

Í frumtextanum er frumlag í fyrsta sæti (*Eiginkonan*) síðan sögn (*fyrirgaf*), og andlag (*Erlendi*), atvísorð (*aldrei*) o.s.frv, eins og í grunn orðaröð í íslensku. Í markmálinu breytist orðaröðin. Frumlag er enn þá í fyrsta sæti, síðan andlag, þá atvísorð og svo var bætt við ábendingafor nafni *to* (*ísl.þessi/þetta*), og svo kemur sögn. Í seinni part málsgreinarinnar er *leyfði honum ekki* þýtt með einni sögn *bannaði* en hérna er ekki um orðaröð að ræða heldur samhengi.

3.4 Menningarleg vandamál

3.4.1 Talmál í litháísku /slangur

Slangur eru sérstök orð eða orðasambönd sem eru notuð í tilteknum félagslegum hópum, t.d. meðal heimilismanna, íþróttamanna o.s.frv. Þessi orð er ekki aðalorð í tungumálinu heldur endurspeglun þróunar af ókunnum ástæðum. Orsökina er stundum löngun félagslega hópa að skapa nýtt tungumál sem aðrir skilja ekki. En oftast er það notað til að vekja athygli, til að sýna sig, til að gera tungumál litríkara. Vegna tjáningarkrafts þessa máls breiðist það mjög hratt út í tálamáli.²¹

²¹ Urbanavičius Algimantas 2014 c

Höfundur *Grafarþagnar* notar mikið af talmáli og slangri sem er yfirleitt vandamál fyrir þýðendur. Það þarf að finna réttu samheiti orðanna með sömu áherslu á markhópinn. Í bókinni er notað íslenskt talmál með tökuorðum úr ensku eins og t.d *böns* (*ensk. bunch*) (bls.42). Litháar þekkja ekki ensku eins vel og Íslendingar og þess vegna þurfti ég að þýða öll ensk tökuorð nema *Okei* sem er skiljanlegt fyrir mína heimameningu. Þótt ég gæti ekki notað ensku orðin í þýðingunni minni þurfti ég að ná í jafngildi. Hér má sjá dæmi um þetta :

16)

a. Ókei (ísl.) (bls.42)	a. Amatörar (ísl.) (bls.56)	a. Sjóíð (ísl.) (bls.36)
b. Okay (ensk.)	b. Amateur (ensk.)	b. Show (ísl.)
c. Okei (lith.)	c. Mègejai (lith.)	c. Šou (lith.)
d. Gerai (lith.)	d. Savamokslis (lith.)	d. Pasirodymas (lith.)
e. Allt í lagi (ísl.)	e. Sjálflærður (ísl.)	e. Sýning (ísl.)

- a. Ritháttur
- b. Ensku ritháttur
- c. Þýðing mín yfir á litháísku; óformlegt málsnið
- d. Önnur möguleg þýðing á litháísku, formlegri
- e. Þýðing litháíska orðanna yfir á íslensku.

Hér má sjá dæmi úr slangri:

17)

- a. Löggan (bls. 38) (ísl.)
 - b. Faras, mentas (lith.)
 - c. Mentas
-
- a. Íslenskur frumtexti
 - b. Möguleg þýðing
 - c. Þýðing mín

Bæði orðin merkja ‘lögreglumaður’. Orð *faras* er ekki mjög oft notað í talmáli sem slangur en það getur komið fyrir. Hitt orðið *mentas* er mjög algengt í óformlegu talmáli. Uppruni þess er frekar óvenjulegur. Það er styttingur úr orðinu *dokumentas* (ísl. ‘skjal’) og vísað er til þess að þegar lögregluþjónn stoppar bíl þarf bílstjóri að sýna *dokumentas* (t.d. bílpróf).

Það var hægt að þýða gróf orð beint með því að nota orð sem eru oftast notuð í bókmenntum frekar en í óformlegt talmál. Því það er ekki við hæfi í litháísku ritmáli. Hér má sjá dæmi um þá leið sem farin var við þýðingu tveggja slíkra orða.

18)

- a. Djöfulsins ræfill (bls.33)
- b. Prakeiktas niekšas
- c. Fordæmdur ræfill

- a. Tussa (bls.42)
- b. Kalè
- c. Tík

3.4.2 Orðatiltæki

Öll tungumál hafa sérstök og föst orðasambönd sem bundin eru menningu þeirra. Jón Friðjónsson nefnir nokkrar leiðir til að þýða orðatiltæki.²² Ein þeirra er að umorða, þ.e. breyta orðalagi. Hér má sjá dæmi um það úr þýðingunni:

19)

- a. Blótaði sjálfum sér í sand og ösku (..) (bls.43) – ‘óska sjálfum sér til helvítis’²³
- b. Siuñčiantj save po velniq (..)
- c. Senda sjálfan sig til helvítis (..)

Önnur leið er að nota samsvarandi orðatiltæki í marktungumáli. Hér má sjá dæmi um það úr þýðingunni:

²² Jón Friðjónsson (2006: 27)

²³ Jón Friðjónsson (1993:520)

20)

- a. (..) Erlendur þekkti hvorki haus né sporð (..) (bls.58)– ‘Erlendur þekkti (einhvern) alls ekki’²⁴
- b. (..) Erlendas neturêjo jokio žalio supratimo (..)
- c. (..) Erlendur hafði ekki græna skilning (..)

3.4.3 Sérstök vandamál

Íslenska og litháíska er mjög ólík tungumál og stundum er ekki hægt að þýða beint úr frumtextanum. Þýðendur verða að bæta við orðum sjálfur eða finna samsvarandi orð. Hér má sjá hvernig þýðandi velur milli tveggja möguleika á að þýða orðalagið *að fá hana* :

21)

- a. (..) lyfti henni á lappir og reyndi *að fá hana* til þess að ganga um (..)
- b. (..) pakèlè jos kojás bandydamas *padèti* jai eiti (..)
- b.1 (..) pakèlè jos kojás bandydamas *ikalbèti* jã paeiti (..)
- c. (..) lyfti henni á lappir og reyndi *að hjálpa* henni til þess að ganga um (..)
- c.1 (..) lyfti henni á lappir og reyndi *að sannfæra* hana um að ganga um (..)

Ég hef valið b. vegna þess að það var talað um konu sem var meðvitundarlaus, þ.e. ekki hægt *sannfæra um* eitthvað við hana.

3.5 Samatekt

Verkefni mitt var að þýða texta eins vel og hægt er með því að finna réttu samheiti orðanna eða orðatiltækja. Í þessum kafla hef ég nefnt helstu atriði úr þýðingaferlinu sem voru mikilvæg til að ná markmiði mitt, þ.e. að koma til skila réttum skilaboðum til lesenda. Ég gat ekki þýtt frjálst vegna sérkennilegs frásagnastíls Arnaldar Indriðasonar. Hann notar mikið af orðatiltækjum og talmál sem þýða þurfti vandlega til að ná eins fullkomnu jafngildi og hægt er.

²⁴ Jón Friðjónsson (1993:598)

4. Kafli

LOKAORÐ

Þetta verkefni var krefjandi en á sama tíma skemmtilegt. Ég lærði mikið af þýðingaferlinu ekki aðeins um íslensku heldur líka mitt eigið móðurmál sem er litháíska. Í fyrsta kaflanum kom ég með upplýsingar um skáldverkið sem ég valdi. Í öðrum kaflan talaði ég almennt um þýðingar og hvað þýðandi þarf að vita um kenningar og reglur áður en hann byrjar að þýða. Í þriðja kafla nefndi ég helstu vandamál sem þurfti ég að leysa til að koma verkefninu til skila og láta lesendur njóta þýðingar minnar. Slík vandamál eins og þýðing orðatiltækja voru mjög áhugaverð og gagnlegð af því að þannig kynntist ég enn frekar íslenskri menningu og hvernig Íslendingar skynja heiminum.

Heimildir

Ástráður Eysteinnsson. 1996. *Tvímæli, þýðingar og bókmenntir*. Bókmenntafræðistofnun Háskolaútgáfan, Reykjavík.

Bassnett, Susan. 2002. *Translation studies*. Routledge, London and New York.

Forlagið. 2014. *Arnaldur Indriðason*. Sótt 1.apríl 2014 af <http://www.forlagid.is/?p=15261>

Íslensk orðabók. 2010. Ritstj. Mörður Árnason. Forlagið, Reykjavík.

Jón Friðjónsson. 2006. *Þýðingar*. Háskoli Íslands, Reykjavík.

Jón.G.Friðjónsson. 1993. *Mergur málsins. Íslensk orðatiltæki, uppruni, saga og notkun*. Örn og Örlygur, Reykjavík.

Pym Anthony. 2010. *Exploring translation theories*. Routledge, London and New York.

Šaltiniai.info. *Leksika*. Sótt 17 apríl , 2014 af <http://www.xn--altiniai-4wb.info/index/details/479>

Steinarr Guðjónsson. 2000. *Ensk- íslensk, íslensk-ensk orðabók*. Orðabókaútgáfan, Reykjavík.

Urbanavičius Algimantas. 2014 a . *Įvardis*. Sótt 2.apríl 2014 af <http://ualgiman.dtiltas.lt/ivardis.html>

Urbanavičius Algimantas. 2014 b. *Lietuvių kalbos leksika vartojimo sferų požiūriu*. Sótt 16. apríl 2014 af http://ualgiman.dtiltas.lt/lietuviu_kalbos_leksika_vartojim.html

Urbanavičius Algimantas. 2014 c . *Lietuvių kalbos leksika vartojimo sferų požiūriu. Žargoninė leksika*. Sótt 2. Apríl 2014 af [http://ualgiman.dtiltas.lt/lietuviu_kalbos_leksika_vartojim.html#Žargoninė leksika](http://ualgiman.dtiltas.lt/lietuviu_kalbos_leksika_vartojim.html#Žargoninė_leksika)

Valstybine lietuvių kalbos komisija. 2014. *Svetimvardžiai, adaptavimas*. Sótt 2.apríl 2014 af <http://www.vlkk.lt/lit/nutarimai/svetimvardžiai/adaptavimas.html>

Venuti, Lawrence. 2000. *The translation studies reader*. Routledge, London and New York
www.Sinonimai.lt

Žemaitiu- Lietuviu kalbuos žuodīns. 2002. Sótt16. Apríl
http://samogitia.mch.mii.lt/kultura/Zemaitesks_zuodinelis.htm

Mirtina tyla

Erlendo telefonas buvo su numerių atpažinimo programa, tačiau jis negalėjo matyti numerio, iš kurio buvo skambinama. Mažame ekrane buvo parašyta „Anonym“. Tai buvo jo dukra, Eva Linda. Erlendas susiraukęs spoksojo į telefoną, tarsi jis būtų rakštis, kurią įsibėdė į ranką, bet šis jau nebeskambėjo. Jis prisiminė, kad Eva Linda turi jo telefono numerį. Nors paskutinį kartą ji skambino tik tam, kad pasakytų, jog nebenori jo daugiau matyti. Jis stovėjo kaip įkaltas, laukdamas kito skambučio, bet telefonas taip ir nesuskambėjo.

Erlendas pašoko iš vietos.

Jis nepalaikė ryšio su Eva Linda jau du mėnesius. Nors tai nebuvo kažkas neįprasta. Jo dukra gyveno savo gyvenimą, be galimybės jam nors kiek įsiterpti. Ji buvo į trečią dešimtį įkopusi narkomanė. Paskutinio susitikimo metu jiedu audringai susikivirčijo. Viskas vyko jo namuose, daugiabutyje. Išėdama ji trenkė durimis ir išrėžė, kad jis pasibjaurėtinas.

Erlendas turėjo ir sūnų, Sindrį Snairą, kuris mažai bendravo su savo tėvu. Kai Erlendas paliko šeimą, jiedu su Eva Linda buvo dar maži vaikai. Žmona jam niekada neatleido ir uždraudė matytis su vaikais. Jis leido jai pasirinkti, bet labai gailėjosi tokio jos sprendimo. Erlendas nusprendė, kad jie, sulaukę tinkamo amžiaus, patys jį susiras.

Buvo vėsus pavasario vakaras Reikjavike, kai Erlendas dideliu greičiu lėkė vakariniu keliu, iš Tūkstantmečio rajono, miesto link. Įsitikinęs, kad telefonas įjungtas, jis pasidėjo jį ant priekinės sėdynės. Erlendas nedaug žinojo apie savo dukters asmeninį gyvenimą ir net neįsivaizdavo, kur turėtų pradėti ieškoti. Staiga jis prisiminė butą rūsyje, Voguose. Ten Eva Linda buvo apsistojusį maždaug prieš metus.

Pirmiausia jis išsiaiškino, ar ji buvo nuvykusi iki daugiabučio, kuriame jis gyveno anksčiau, bet Evos Lindos ten nebuvo. Jis apibėgo namą ir laiptinę. Kadangi jo dukra turėjo buto raktus, jis apžiūrėjo ir jį, bet, pašaukus ją vardu, niekas neatsakė. Jis svarstė, ar turėtų paskambinti jos motinai, bet persigalvojo. Pastaruosius dvidešimt metų jie beveik nesikalbėjo. Pasiėmęs telefoną jis surinko savo sūnaus numerį, kurį gavo paskambinęs informacijos telefonu. Erlendas žinojo, kad brolis ir sesuo palaikė ryšį, nors ir ne nuolatos. Paskambinus paaiškėjo, kad Sindris buvo darbe, užmiestyje, ir net neįsivaizdavo, kur galėtų būti jo sesuo.

Erlendas sudvejojo.

- Velnias, – sunkiai atsiduso jis.

Tada jis vėl surinko 118 ir gavo savo buvusios žmonos numerį.

- Čia Erlendas, – tarė jis, kai ji pakėlė ragelį. – Man atrodo, kad Eva Linda pakliuvo į bėdą. Gal žinai kur ji galėtų būti?

Kitam laido gale stėjo tyla.

- Ji man skambino ir prašėsi pagalbos, bet ryšis nutrūko ir aš nežinau kur ji yra. Gali būti, kad jai kažkas atsitiko.

Ji jam nieko neatsakė.

- Haldora?

- Tu skambini man po dvidešimties metų?

Po šitiek metų jis vis dar juto šaltą neapykantą jos balse, ir suprato, kad padarė klaidą. – Evai Lindai reikia pagalbos, bet aš nežinau, kur ji yra, – tarė jis.

- Pagalbos?

- Man rodos, jai kažkas atsitiko.

- Ar tai mano kaltė?

- Kaltė? Ne. Tai n..

- Manai, kad man nereikėjo pagalbos? Vienai su dviem vaikais. Tu man nepadėjai.

- Hal..

- Dabar tavo vaikai visiškai degradavę! Abudu! Ar tu nors suvoki, ką padarei? Ką tu mums padarei? Ką tu padarei man ir savo vaikams?

- Tu neleidai man su jais matyti...

- Manai, kad aš milijoną kartų netraukiau jos iš bėdos? Manai, kad neturėjau jos palaikyti? Kur tada buvai tu?

- Haldora, aš..

- Prakeiktas niekšas! – pratrūko ji.

Ji numetė ragelį. Erlendas pats save keikė, kad paskambino. Atsisėdęs į automobilį, jis nuvažiavo į Vogus ir sustojo priešais apgriuvusį daugiabutį su keletu požeminių butų rūsyje. Erlendas paspaudė ant staktos kabantį skambutį, bet negirdėjo, kad jis būtų suskambėjęs viduje, ir ėmė belstis. Jis nekantriai laukė, gal išgirs kokį šnaresį, bet durų niekas neatidarė. Jis paėmė už durų rankenos, jos buvo neužrakintos. Erlendas lėtai žengė vidun. Patekęs į mažą koridorių, jis išgirdo tylų vaiko verksmą, sklindantį kažkur iš buto. Priartėjęs prie svetainės, jis pajuto stiprų šlapimo ir išmatų kvapą.

Ant svetainės grindų, išsekusi nuo verksmo, sėdėjo maždaug vienerių metų mergaitė. Ji sunkiai kūkčiojo, buvo nuogu užpakaliuku, o vienintelis drabužis, kurį ji vilkėjo, buvo purvini marškinėliai. Ant grindų mėtėsi tuščios alaus skardinės, degtinės buteliai ir greito maisto pakuotės. Pieno produktai buvo surūgę ir stipriai rūgštus jų kvapas buvo susimaišęs su išmatų dvoku. Kambaryje beveik nieko nebuvo, tik nudėvėta sofa ir ant jos gulinti nuoga, nugara atsisukusi į Erlendą, moteris. Vaikas nekreipė į jį dėmesio, kai jis žingsniavo sofas link. Suėmęs moteriai už riešo, jis užčiuopė pulsą. Ant rankų buvo žymės, likusios nuo adatų dūrių.

Virtuvė buvo tame pačiame kambaryje, kaip ir svetainė, šalia jos buvo nedidelis kambarys, kur Erlendas rado antklodę ir užklojo ant sofas gulinčią moterį. Miegamajame buvo mažas vonios kambarys su dušo kabina. Jis paėmė vaiką nuo grindų ir nusinešė į vonią, kur atsargiai šiltu vandeniu jį nuprausė ir įvyniojo į rankšluostį. Vaikas nustojo verkti. Jo tarpkojis buvo visas iššutęs. Erlendui pasirodė, kad vaikas išbadėjęs, bet negalėjo surasti nieko valgomo,

tik vieną nedidelį šokolado batonėlį, kurį rado savo palto kišenėje. Sulaužęs jį gabalėliais, jis įkalbėjo vaiką kelis suvalgyti. Pastebėjęs žaizdas ant rankų ir nugaros Erlendas piktai susiraukė.

Suradęs vaikišką lovytę, ir išmetęs alaus skardines, bei dėžutes nuo mėšainių, jis paguldė vaiką. Atėjus į svetainę, jam vėl užvirė pyktis. Jis nežinojo, ar ant sofos gulinti krūva, buvo vaiko motina. Jam tai nebuvo svarbu. Apvalęs, jis nunešė moterį į vonios kambarį ir, paguldęs ant dušo grindų, apliejo ją lediniu vandeniu. Jo glėbyje moteris gulėjo lyg mirusi, bet pajutusi vandenį, ji pradėjo budintis. Ji krūpčiodama gaudė orą, ir, staiga surikusi, bandė gintis. Erlendas, prieš užsukdamas vandenį, kurį laiką liejo ją dušo srove. Užmetęs ant jos antklodę, jis nuvedė ją į svetainę ir pasodino ant sofos. Ji buvo pabudusi, bet žiūrėjo į Erlendą suglumusi ir apkvaitusi. Tada apsižvalgė lyg kažko ieškodama. Ir staiga atsiminė, kas tai buvo.

- Kur Perla? – paklausė ji, ir sudrebėjo po antklode.

- Perla? – piktai paklausė jis. Ar tai šuniukas?

- Kur mano mergaitė? – pakartojo ji. Jai galėjo būti maždaug trisdešimt metų, trumpai kirptais plaukai, pasidažiusi. Makiažas buvo nuvarvėjęs ir išteplojęs visą jos veidą. Viršutinė jos lūpa buvo sutinusi, ant kaktos didelis gumbas. Po dešine akimi mėlynė.

- Tu neturi jokios teisės klausti apie ją – pasakė Erlendas.

- Ką?

- Tu gesini cigaretes į savo vaiką!

- Ką? Ne! Kas..? Kas tu toks?

- Ar tai buvo tas gyvulys, kuris tave muša?

- Mane muša? Ką? Kas tu toks?

- Aš paimsiu Perlą iš tavęs, – tarė Erlendas. – Ir surasiu žmogų, kuris jai šitaip padarė. Todėl turi man kai ką pasakyti.

- Atimsi ją iš manęs?

- Prieš kelis mėnesius ar metus čia gyveno mergina, žinai ką nors apie ją? Jos vardas Eva Linda. Liekna, juodaplaukė.

- Perla yra nepaklusni. Ištisai žliumbia.

- Taip, tu vargšėlė..

-Tada jis pasiunta.

- Pradedam nuo Evos Lindos. Tu ją pažįsti?

- Nepaimk jos iš manęs. Prašau.

- Ar žinai kur yra Eva Linda?

- Eva seniai išsikraustė.
- Žinai kur?
- Ne. Ji buvo su Badžiu.
- Badžiu?
- Jis apsauginis. Aš kreipsiuos į laikraščius.
- Ką?
- Aš kreipsiuos į laikraščius.
- Kur jis dirba apsauginiu?

Ji jam viską pasakė. Erlendas atsistojo ir pirmiausia iškvietė greitąją, tada paskambino budintiems Reikjaviko vaikų teisių darbuotojams, ir trumpa apibūdino situaciją.

- Ir dar vienas dalykas – pasakė Erlendas, laukdamas greitosios pagalbos. – Kas tas žvėris, kuris tave muša?

- Palik jį ramybėje.
- Tam, kad jis ir toliau taip darytų. Tu to nori?
- Ne.
- Tada kur jis yra?
- Tai tik...
- Taip. Kas? Kas yra?
- Jei tu jį surasi...
- Taip.
- Jei tu jį surasi, nužudyk, kitaip jis nužudys mane – tarė ji, ir šaltai jam nusišypsojo.

Badis buvo raumeningas, tačiau su neypatingai didele galva, apsauginis striptizo klube „Grafas Rosso“, įsikūrusiame Reikjaviko centre. Erlendui atėjus, prie durų stovėjo kitas raumenų kalnas, panašaus kūno sudėjimo, kuris parodė, kur būtų galima rasti Badį.

- Jis prižiūri privatų šou – pasakė apsauginis, bet Erlendas ne iškart jį suprato.

Stovėjo ir žiūrėjo į jo galvą.

- Privatų šou – tarė jis. Privatų šokį. – Pavartęs akis, pasidavė jis.

Erlendas nuėjo į patalpą, apšviestą blausiomis raudonomis lemputėmis. Salėje buvo vienas baras ir keli stalai su kėdėmis. Jose sėdėjo kelios žmonės, stebinčios jauną merginą, kuri

pagal monotonišką popmuziką rangėsi ant metalinio stulpo, įtvirtinto ant šokių salės pakylės. Ji pažvelgė į Erlendą ir pradėjo šokti, tarsi jis būtų žavus klientas, ir šiek tiek prisisegė liemenėlę. Erlendas pažvelgė į ją su giliu gailesčiu, o ji taip susijaudino, kad paslydo, tačiau atgavo pusiausvyrą ir, numetusi liemenėlę ant grindų, nosisuko nuo jo, bandydama išlaikyti orumą.

Bandydamas susigaudyti kur galėtų vykti privatūs pasirodymai jis pamatė tamsų koridorių, tiesiai priešais šokių salę, ir pasuko tenai. Koridorius buvo dažytas juodai, o jo gale buvo laiptai, vedantys į rūšį. Erlendas gerai nematė, bet nužingsniavo laiptais žemyn ir pateko į kitą juodai dažytą koridorių. Ant lubų kabėjo vienintelė raudona lemputė, o koridoriaus gale stovėjo raumenų kalnas su stambiom, ant krūtinės sukryžiuotom rankom ir spoksojo į Erlendą. Koridoriuje buvo šeši kambariai – po tris kiekvienoje pusėje. Viename kambarių jis girdėjo kažką griežiant smuiku melancholiškas melodijas.

Raumenų kalnas priėjo prie Erlendo.

- Ar tu Badis? – paklausė Erlendas.

- Kur tavo mergaitė? – paklausė kalnas su maža galva, kuri styrojo kaip karpa, išaugusi iš storo kaklo.

- Aš tavęs norėjau to paklausti – pasakė Erlendas nustebedęs.

- Aš? Ne aš parūpinu merginų. Turi eiti į viršų ir iš ten jas atsivesti čia, žemyn.

- Tu tai turi omeny, – pasakė Erlendas suvokęs, kad įvyko nesusikalbėjimas.

- Aš ieškau Evos Lindos.

- Evos? Ji jau seniai čia nebedirba. Tu buvai su ja?

Erlendas spoksojo į jį.

- Seniai nebedirba! Ką turi omeny?

- Ji čia kartais apsilankydavo. Iš kur tu ją pažįsti?

Koridoriuje, atsidarius durim, išėjo jaunas vyras, paėjęs į priekį, jis užsisegė kelnių užtrauktuką. Erlendas pamatė kambaryje nuogą merginą, renkančią rūbus nuo grindų. Vyras prasmuko pro juos, patapšnojo Badžiui per petį ir, lipdamas laiptais, pradingo. Mergina žvilgtelėjo į Erlendą ir vėl užtrenkė duris.

- Turi galvoje čia, apačioje? – pasakė Erlendas, praradęs žadą. Eva Linda buvo čia, apačioje?

- Seniai. Čia yra viena į ją labai panaši – pasakė Badis ir, susidomėjęs tarsi automobilių pardavėjas, parodė į duris. – Ji yra medicinos studentė iš Lietuvos. Mergina su smuiku. Girdėjai? Mokosi kažkokioje garsioje Lenkijos mokykloje. Jos ateina čia užsidirbti, ir eina mokytis toliau.

- Gal žinai kur galėčiau rasti Evą Lindą?

- Mes niekada nesakom, kur gyvena merginos – pasakė Badis, nustatęs šventuolio miną.

- Aš nenoriu žinoti, kur jos gyvena – pasakė Erlendas bejėgiškai. Jis stengėsi suvaldyti emocijas ir žinojo, kad turi tai daryti atsargiai, kad išgautų informaciją, nors norėjo išspausti jam tą karpą, styrančią ant kaklo. Manau, kad Eva Linda pakliuvo į bėdą, ir prašė manęs jai padėti, pasakė jis tvardymasis iš paskutiniųjų.

- O kas tu toks, jos tėvas? – pasakė Badis, ironiškai pasišaipydamas.

Erlendas žiūrėjo į jį ir svarstė, kaip jis galėtų suimti tokią mažą galvą. Kvaila šypsena sustingo Badžio veide, kai jis suprato, kad pataikė. Netyčia, kaip ir visada. Jis lėtai žengė žingsnį atgal.

- Ar tu faras? – paklausė jis, ir Erlendas palinkšėjo galvą.

- Tai visiškai teisėta vieta.

- Tai ne mano reikalas. Žinai ką nors apie Evą Lindą?

- Ar ji dingus?

- Nežinau – pasakė Erlendas. – Man ji dingus. Ji kalbėjo su manimi anksčiau ir prašėsi pagalbos, bet aš nežinau kur ji yra. Man sakė, kad tu ją pažįsti.

- Aš buvau su ja kuri laiką. Ji tau tai pasakė?

Erlendas papurtė galvą.

- Su ja neįmanoma būti. Ji pamišus.

- Gali pasakyti, kur ji yra?

- Aš seniai ją mačiau. Ji tavęs nekenčia. Žinotai?

- Kai tu su ja buvai, kas jai parūpindavo kvaišalų?

- Turi galvoje jos dilerį?

- Taip dilerį.

- Tu jį uždarysi?

- Aš nieko neuždarysiu. Turiu surasti Evą Lindą. Gali man padėti, ar ne?

Badis pagalvojo. Jis neprivalėjo padėti nei šiam vyrui, nei Evai Lindai. Dėl jo ji gali eiti po velnių. Bet policininko veido išraiška bylojo, kad geriau būti su juo, negu prieš jį.

- Aš nieko apie ją nežinau, – pasakė jis. – Pakalbėk su Aliu.

- Aliu?

- Nesakyk jam, kad aš tave siunčiau.

Erlendas važiavo į seniausią miesto vietą, apačioje, prie uosto, galvodamas apie Evą Lindą ir Reikjaviką. Jis čia buvo lankytojas ir suvokė save kaip tokį, nors šiame mieste praleido didžiąją savo gyvenimo dalį, ir matė jį plečiantis į kalvas ir įlankas, po to, kai šalyje sumažėjo pavienių bendruomenių. Šiuolaikinis miestas pritvinkęs žmonių, kurie daugiau nebenori gyventi užmiestyje arba žvejų kaimeliuose. Arba, nebegalėdami daugiau ten gyventi, atvyko į miestą tam, kad pradėtų naują gyvenimą ir, pamiršę savo šaknis, toliau gyveno be praeities ir aiškios ateities. Šiame mieste jis niekuomet nesijautė gerai.

Jautėsi tarsi būtų užsienietis.

Visi čia buvo apie dvidešimties metų amžiaus, nukaršę, raudonplaukiai ir strazdanoti, be priekinių dantų, sprendžiant iš veidų – liguisti, bei bjauriai kosintys. Jis buvo ten, kur Badis jį manė esant, sėdėjo kavinėje rytinėje gatvėje, prie vieno iš tuščių stalų su alaus bokalu priešais save. Atrodė, lyg jis būtų užmigęs, galva kabėjo nusvirusi, o rankos buvo sukryžiuotos ant krūtinės. Jis vilkėjo nešvarią, žalią žieminę striukę su kailine apykakle. Badis gerai jį apibūdino. Erlendas atsisėdo prie stalo.

- Tu Alis? – paklausė jis, ir negavo jokio atsakymo. Jis apsižvalgė. Viduje buvo tamsu ir prie stalų, šen bei ten, sėdėjo keli žmonės. Apgailėtinas kantri muzikantas dainavo graudžią dainą apie nelaimingą meilę, į mikrofoną tiesiai virš jų. Vidutinio amžiaus barmenas sėdėjo ant aukštos taburetės prie baro ir skaitė „*Ledo žmones*“.

Jis pakartojo klausimą ir galiausiai kumštelėjo vyrui per petį, o šis pabudęs pažiūrėjo į Erlendą apdujusiomis akimis.

- Daugiau alaus? – paklausė Erlendas, ir iš visų jėgų stengėsi šypsotis, bet jo veide pasirodė piktas žvilgsnis.

- Kas tu toks? – paklausė Alis apkvaitusiomis akimis. Jis net nebandė slėpti kvailos išraiškos.

- Ieškau Evos Lindos. Aš jos tėvas, beje, skubu. Ji man skambino ir prašėsi pagalbos.

- Tu faras? – paklausė Alis.

- Taip aš faras – atsakė Erlendas.

Alis atsilošė kėdėje ir susijaudinęs apsižvalgė aplink save.

- Kodėl tu manęs klausai?

- Aš žinau, kad tu ją pažįsti.

- Iš kur?

- Žinai kur ji yra?

- Susimetam ant alaus?

Erlendas žiūrėjo į jį, ir akimirką svarstė, ar turėtų naudoti švelnųjį metodą, ar leisti sau pratrūkti, nes laikas spaudė. Jis atsistojo ir greitais žingsniais nuėjo link baro. Barmenas nenoriai atitraukė akis nuo „*Ledo žmonių*“, su ilgesiu paguldė knygą ant stalo ir atsistojo nuo taburetės. Erlendas paprašė didelio bokalo alaus. Jis čiupinėjosi kišenę, kai pastebėjo, kad Alis buvo dingęs. Erlendas greitai apsižvalgė ir pamatė užsitrenkiančias lauko duris. Jis paliko barmeną su pilnu bokalu alaus ir išbėgęs pamatė Alį, skuodžiantį link Grjoutų kaimo.

Lėtas Alio bėgimas ilgai netruko. Jis pažvelgė už savęs ir, pamatęs Erlendą, bandė bėgti toliau, bet buvo visiškai išsekęs. Erlendas greitai jį pagavo ir pastūmė taip, kad jis inkšdamas nugriuvo ant gatvės. Du buteliukai su tabletėmis iškrito iš jo kišenės ir Erlendui juos paėmė. Rodos, tai buvo *ekstazio* tabletės. Jis nuplėšė nuo Alio striukę ir išgirdo barškant buteliukus. Ištuštines striukės kišenes, jis rankose laikė visą vaistinėlę.

- Jie.. nužudys... mane, – greitai ištarė Alis ir atsistojo nuo gatvės. Joje beveik nieko nebuvo. Vidutinio amžiaus sutuoktiniai kitoje gatvės pusėje stebėjo užpuolimą, o kai pamatė Erlendą, vieną po kito renkantį tablečių buteliukus, skubėdami pasišalino.

- Man vienodai – tarė Erlendas.

- Neatimk jų iš manęs. Tu nežinai, kokie jie yra...

- Kas tokie?

Alis stoviniavo prie namo sienos ir buvo bepradedęs žliumbti.

- Man tai paskutinis šansas – pasakė jis, ir snarglys nuvarvėjo iš nosies.

- Man visiškai nusišvilpt, kokį šansą tu turi. Kada paskutinį kartą matei Evą Lindą?

Alis šniurkštelėjo nosimi, ir, staiga susikaupęs, pažvelgė į Erlendą, tarsi būtų pamatęs išsigelbėjimą.

- Okei.

- Kas?

- Jei pasakysiu kur Eva, atiduosi man tabletes?

Erlendas pagalvojo.

- Jei žinai kur Eva, leisiu tau tai turėti. Jei meluoji, aš grįšiu ir panaudosiu tave vietoj batuto.

- Okei, okei. Eva buvo šiandien pas mane atėjusi. Jei sutiksi ją, tai ji man skolinga. Krūvą pinigų. Aš atsisakiau duoti jai daugiau. Aš nesitariu su nėščiomis merginomis.

- Ne - tarė Erlendas. – Toks principingas vyras kaip tu.

- Ji atėjo su iššokusiu pilvu, pradėjo dejuoti ir rėkauti, kai atsisakiau jai duoti, ji išėjo.

- Žinai kur?

- Net neįsivaizduoju.

- Kur ji gyvena?

- Tai kalė, kuri visai neturi pinigų. Man reikia pinigų, supranti. Kitaip jie mane nužudys.

- Žinai kur ji gyvena?

- Gyvena? Niekur, ji tiesiog bastosi. Bastosi ir elgetauja.

- Manai, kad ji gali gauti nemokamai. – Alis suprunkštė, su didžiule panieka. – Tarsi žmogus dovanoja tokius dalykus. Tarsi tai būtų už dyka.

Minkštas *es* garsas susidarė tarpe tarp dantų jam bekalbant, ir staiga jis pavirto į didelį vaiką, vilkintį nešvarią striukę ir bandantį elgtis vyriškai.

Jam vėl pradėjo varvėti snarglys iš nosies.

- Kur ji galėjo nueiti? – paklausė Erlendas.

Alis pažiūrėjo į Erlendą ir šniurkštelėjo nosimi.

- Neatiduosi man tablečių?

- Kur ji?

- Ar atiduosi man viską, jei pasakysiu?

- Su ja buvo mergina.

- Kas tokia?

- Nežinau, kur ji gyvena.

Erlendas priėjo prie jo arčiau.

- Tu viską atgausi – pasakė jis. – Kokia mergina tai buvo?

- Raga. Ji čia netoli gyvena. Trygvos gatvėje. Dideliame name, viršutiniame aukšte priešais prieplauką. – Alis dvejojdamas ištiesė ranką. – Okei? Tu pažadėjai. Atiduok man jas. Tu pažadėjai.

- Nėra jokio tikslo, man jas tau atiduoti, kvaily – pasakė Erlendas. – Jokio. Jei turėčiau tam laiko, nusitempčiau tave į apygardos policiją ir įmesčiau į cypę. Nors kiek naudos tau bus tada.

- Ne, jie mane nužudys! Ne! Atiduok man tabletes, prašau. Atiduok!

Erlendas jo nesiklausė, ir nuėjo šalin, palikdamas Alį raudantį prie namo sienos, siunčiantį save po velnių, ir iš bejėgiško pykčio mušantį galvą į sieną. Erlendas dar ilgai girdėjo keiksmus, kurie, jo nuostabai, buvo skirti ne jam, o pačiam Aliui.

- Prakeiktas kvailys, tu esi kvailys, kvailys, prakeiktas kvailys...

Jis atsisuko ir pamatė Alį trenkiantį sau pačiam per veidą.

Mažas, gal ketverių metų berniukas, vilkintis tik kelnaites, basas ir purvinais plaukais, atidarė duris ir žiūrėjo į Erlendą. Jis pasilenkė prie jo, ir, tiesdamas ranką norėjo paglostyti berniuko skruostą, bet šis atitraukė galvą. Erlendas paklausė, ar jo mama namie, bet berniukas žiūrėjo į jį tiriančiomis akimis ir nieko neatsakė.

- Ar Eva Linda pas tave, drauguži, – paklausė jis berniuko.

Erlendui atrodė lyg laikas būtų sustojęs. Nuo tada, kai Eva Linda skambino, praėjo maždaug dvi valandos. Jis bandė nuvyti tas mintis, kad gali būti per vėlu jai padėti. Jis bandė įsivaizduoti, į kokią nelaimę ji pateko, bet nustojo pats save kankinęs ir susikaupė ties ieškojimu. Jis žinojo, su kuo ji buvo, kai vakare išėjo iš Alio. Jis žinojo, kad artėja prie jos.

Berniukas jam nieko neatsakė, įbėgo į butą ir dingo. Erlendas jį sekė, bet nematė kur jis nuėjo. Bute buvo aklina tamsa, ir Erlendas čiupinėdamas sienas bandė surasti šviesos jungiklius. Jis surado kelis neveikiančius, kol nusikapstė iki mažo kambarėlio. Ten pagaliau įjungė vieną lempuotę, kuri kabėjo ant lubų. Kambaryje nebuvo jokios grindų dangos, tik šaltas grindinys. Bute mėtėsi nešvarūs čiužiniai, o ant vieno iš jų gulėjo mergina, šiek tiek jaunesnė už Evą Lindą, vilkėdama nudėvėtus džinsus ir berankovius raudonus marškinėlius. Šalia jos gulėjo atidaryta, maža geležinė dėžutė su dviem švirksštais. Plona plastikinė žarna buvo susirangiusi ant grindų. Kiekvienoje jos pusėje, ant čiužinių miegojo du vyrai.

Erlendas atsiklaupė prie merginos, lengvai ją pajudino, bet ji nereagavo. Jis pakėlė jos galvą, padėdamas atsikelti ir lengvai patapšnojo per veidą. Ji kažką sumurmėjo. Jis atsistojo, pakėlė jos kojas, bandydamas padėti jai eiti, ir ji greit atsipeikėjo ir atsimerkė. Erlendas prietemoje pamatė virtuvinę kėdę ir leido jai atsisėsti. Pažvelgęs į jį, jai galva nusviro ant krūtinės. Erlendas lengvai pliaukštelėjo jai per veidą ir ji vėl atsikvošėjo.

- Kur Eva Linda? – paklausė jis.

- Eva – sumurmėjo mergina

- Tu šiandien su ja buvai. Kur ji nuėjo?

- Eva...

Jos galva vėl nusviro ant krūtinės. Erlendas pamatė berniuką, stovintį kambario tarpdury. Vienoje rankoje jis laikė lėlę, o kitoje, tiesdamas ją link Erlendo, laikė tuščią vaikišką buteliuką. Tada jis užsivertė buteliuką, ir Erlendas girdėjo kaip šis ėmė siurbti orą. Jis žiūrėjo į berniuką, stovintį tarp durų ir griežė dantimis, prieš tai, kai paėmė mobilųjį telefoną ir vėl paskambino prašyti pagalbos.

Erlendui pareikalavus, atvažiavo greitosios automobilis su gydytoju.

- Noriu jūsų paprašyti sušvirksėti jai ko nors – tarė Erlendas.

- Sušvirksėti? – pasakė gydytojas

- Man rodos, čia heroinas. Turi su savimi naloksono ar nalorfino? Krepšyje?

- Taip, aš..

- Aš turiu su ja pakalbėti. Dabar. Mano dukra pavojuje, o ji žino, kur ji yra.

Gydytojas pažiūrėjo į merginą, tada vėl į Erlendą, ir palinkėjo galvą.

Erlendas vėl paguldė merginą ant čiužinio ir leido jai pagulėti kelis minutes, kol ši atsigavo. Paramedikai stovėjo šalia merginos laikydami rankose neštuvus. Vaikas slėpėsi kambaryje, o vyrai ir toliau atsijungę gulėjo ant čiužinių.

Erlendas priklaupė šalia merginos, kai ši ėmė palengva atsipeikėti. Ji pažvelgė į Erlendą, pakėlė akis į gydytoją, ir galiausiai į paramedikus su neštuvais.

- Kas dedasi? – paklausė ji, vos girdimai, tarsi kalbėtų pati su savimi.

- Žinai ką nors apie Evą Lindą? – paklausė Erlendas.

- Evą?

- Ji buvo su tavimi šį vakarą. Manau, kad jai gresia pavojus. Žinai kur ji nuėjo?

- Ar kažkas atsitiko Evai? – paklausė ji ir apsižvalgė. Kur Kidis?

- Kambaryje yra mažas berniukas, – tarė Erlendas .

- Kas tu?

- Jos tėtis.

- Faras?

- Taip.

- Ji tavęs nekenčia.

- Žinau. Ar žinai, kur ji yra?

- Jai prasidėjo skausmai. Aš jai sakiau vykti į ligoninę. Ji žadėjo iki ten nueiti.

- Skausmai?

- Jai prasidėjo pilvo skausmai.

- Iš kur ji žadėjo eiti? Iš čia?

- Mes buvom autobusų stotyje, Hlemure.

- Hlemure?

- Ji žadėjo eiti į Klinikas. Ar ji ne ten?

Erlendas atsistojo, ir susirado centrinės šalies ligoninės gydytojo numerį. Paskambinęs jis sužinojo, kad per pastarąsias valandas jokia Eva Linda nebuvo užregistruota. Jokia jos amžiaus

moteris ten nesilankė. Jis susisiekė su gimdymo skyriumi ir, kaip galėdamas geriau apibūdino savo dukrą, bet akušerė, dirbanti toje pamainoje, jos nepažino.

Jis išbėgo iš buto ir dideliu greičiu nulėkė iki Hlemuro. Ten nebuvo nė gyvos dvasios. Autobusų stotis vidurnaktį buvo uždaryta. Jis paliko automobilį ir nuskuodė žemyn iki Snoro gatvės. Jis užlėkė gatve į viršų, pro namus, kurie priklausė Nordurmyrams, tiesiai į kiemus, ieškodamas savo dukters. Jis šaukė ją vardu, artėdamas prie centrinės šalies ligoninės pastato, bet niekas neatsiliepė.

Galiausiai jis rado ją gulinčią kraujo klane ant žolės lopinėlio, tarp medžių, per penkiasdešimt metrų nuo senųjų gimdymo namų. Nors Erlendas ilgai neužtruko jos ieškodamas, bet buvo per vėlu. Žolė po ja buvo visa kruvina, o kelnės permirkusios.

Erlendas parklupo prie savo dukters ir, pažvelgęs į gimdymo namus, jis pamatė save patį, lietingą dieną parpuolantį tarpdury su Haldora, prieš daug metų, kai Eva Linda atėjo į šį pasaulį. Ar ji mirs toje pačioje vietoje?

Erlendas paglostė Evos kaktą dvejodamas ar išdrįs ją pajudinti. Jam pasirodė, kad ji buvo jau septintą mėnesį nėščia.

§

Ji bandydavo pabėgti anksčiau, bet jau seniai nustojo.

Ji dukart buvo jį palikusi. Abu kartai buvo tada, kai jie dar gyveno rūsyje, Lindos gatvėje. Prabėgo ištisi metai nuo tada, kai jis pirmą kartą ją sumušė, arba, kaip jis teigė, prarado savitvardą. Tada, kai jis dar diskutuodavo su ja apie smurtą, kurį panaudojo prieš ją. Ji niekada nežiūrėjo į jį kaip žmogų, praradusį savitvardą. Jai atrodė, kad jis kaip niekada gerai suvokė, ką daro, mušdamas ją iki sąmonės netekimo ir išliedamas ant jos panieką. Net kai elgėsi blogai, jis išlikdavo šaltas ir ramus, visada žinojo, ką daro, visada.

Laikui bėgant ji nusprendė, kad turėtų elgtis taip pat, jei žada jį nugalėti.

Pirmas bandymas pabėgti nepavyko. Ji nebuvo pasiruošusi, neapsvarstė savo galimybių, net neįsivaizdavo, kur turėtų kreiptis, stovėdama lauke šaltą vasario vakarą, su dviem vaikais, Simonu, laikančiu jos ranką ir Mikelina ant nugaros, nežinodama kur turėtų eiti. Ji tik žinojo, kad turi pabėgti iš rūsio.

Ji kalbėjo su pastorium, ir šis pasakė jai, kad gera žmona savo vyro nepaliktų. Santuoka dievo akyse yra šventa ir žmonės turi daug iškęsti tam, kad išliktų kartu.

- Galvok apie vaikus – pasakė pastorius.

- Aš galvoju apie vaikus – pasakė ji, ir pastorius geraširdiškai nusišypsojo.

Į policiją kreiptis ji nemėgino. Kaimynai jau dukart buvo iškviėtę policiją, kai jis ją puolė, bet šie tik atvažiavo į rūšį, numalšino buitinį konfliktą ir vėl išvažiavo. Ji stovėjo priešais policininkus su ištinusia akimi, prakirsta lūpa, o šie patarė nusiraminti. Kadangi pas juos namuose niekada nėra ramybės. Kitą kartą, po dvejų metų, policininkai išsivežė jį specialiam pokalbiui. Tada ji pradėjo šaukti, kad jis pakels prieš save ranką, ir tai bus nebe pirmas kartas. Jie paklausė ar ji išgėrusi, o ji nesuprato klausimo. Išgėrusi, patikslino jie. Ji tai paneigė.

Niekada nebuvo gėrusi. Jie kažką jam pasakė prie durų ir atsisveikino paspausdami vienas kitam ranką.

Kai policininkai jau buvo išėję, jis perbraukė jai per skruostą savo skutimosi peiliuku.

Tą vakarą, kai jis kietai miegojo, ji užsikėlė Mikeliną ant nugaros ir, tyliai stumtelėjusi priešais save mažąjį Simoną, išėjo iš buto, rūšio laiptais, viršun. Ji buvo paruošusi vežimą Mikelinai iš seno vaikiško vežimėlio rėmų, kuriuos rado šiukšlių krūvoje, bet jis jį sugadino per pykčio protrūkį šį vakarą, kai jam pasirodė, kad ji ruošėsi jį palikti, o tai gali jai sutrukdyti.

Ji nebuvo pasiruošusi pabėgimui. Ji ieškojo Gelbėjimosi Armijos ir rado vietą, kur galima apsistoti naktį. Ji neturėjo jokių giminių, nei Reikjavike, nei kur kitur, o jis tik pabudęs ir pamatęs, kad jų nėra, iškart puolė ieškoti. Jis siautėjo mieste vienais marškiniais šaltyje, kai pamatė juos einančius iš Gelbėjimo Armijos. Ji pastebėjo jį ne iškart, tik kai jis išplėšė iš jos berniuką, paėmė į glėbį mergaitę ir tylėdamas ėjo namų link. Jis nesižvalgė nei į kairę, nei į dešinę, ir niekada nesižvalgė atgal. Vaikai buvo per daug išsigandę, kad priešintųsi, bet ji matė, kaip Mikelina tiesė į ją rankas, pratrūkusi verkti be garso.

Ką ji sau galvojo?

Ji sekė jiems iš paskos laikydamasi atstumo.

Po paskutinio bandymo pabėgti jis grasino nužudysiąs jos vaikus, po to ji daugiau nebandė. Tada ji buvo geriau pasiruošusi. Ji svajojo, kad galėtų pradėti naują gyvenimą. Išsikeltų su vaikais į žvejų kaimelį šiaurėje, išsinuomotų mažą kambarėlį ar nedidelį butuką, dirbtų žuvies fabrike ir pasirūpintų, kad jiems nieko netrūktų. Šį kartą ji suteikė sau daugiau laiko pasiruošti. Ji nusprendė išsikraustyti į Siglufjordą. Ten buvo daug darbo vietų, praėjus sunkiausiems krizės metams suplūdo daug lankytojų, ir ji nebus pastebėta viena su vaikais. Iš pradžių ji galėtų apsistoti žvejų namelyje, kol įsigytų kambarį.

Kelionė tarp miestiniu autobusu jai su vaikais kainavo nemažai, o jis saugojo kiekvieną kroną gautą už darbą uoste. Ji ilgai taupė tas kelias kronas, kol manė pakankamai sutaupiusi kelionei. Ji susirinko vaikų drabužius, kiek tilpo į mažą kelioninį lagaminą, kelis asmeninius daiktus ir vežimėlį, kurį sukonstravo pati, ir Mikelinai šito pakako. Ji skubiais žingsniais pajudėjo automobilių stovėjimo aikštelės link ir sukaustyta baimės apsižvalgė aplink save, tikėdamasi jį pamatyti kitame gatvės kampe.

Pietų metu, kaip paprastai, grįžęs namo, jis pamatė, kad ji vėl jį paliko. Ji žinojo, kad kai jis grįžta, pietūs visada turi būti paruošti, ir niekada nebūtų sau leidusi jį nuvilti. Jis pamatė, kad vežimėlis dingęs, o drabužių spinta atvira. Buvo dingęs ir kelioninis krepšys. Prisiminęs jos paskutinį pabėgimą, jis nulėkė į Gelbėjimosi Armijos pastatą ir sužinojęs, kad jos ten nėra, pradėjo siautėti. Nepatikėjęs tuo, ką jam sako, jis apibėgo pastatą, visus kambarius, rūšį ir jų ten neradęs užsipuolė vadovą, kariuomenės kapitoną, pastūmė jį ant grindų ir prigrasino nužudysiąs, jei jis nepasakys kur yra jo žmona su vaikais.

Galiausiai suprato, kad Gelbėjimosi Armijos pastate jų nebuvo, jis nužingsniavo miesto link jos ieškoti, bet akis niekur neužkliuvo. Jis veržėsi į parduotuves, restoranus, bet niekur jos nematė ir jo pyktis, bei nusivylimas sustiprėjo, kai jis, visą dieną jos ieškojęs, pamišęs iš įniršio, grįžo į butą rūsyje. Namuose jis viską apvertė aukštyn kojom, ieškodamas užuominų, kur ji būtų galėjusi nueiti. Tada nubėgo iki dviejų jos draugių, kurias ji pažinojo nuo tada, kai buvo darbininkė, namų, prasiveržė į vidų, pašaukė žmoną ir vaikus vardais, ir išbėgo laukan, net neatsiprašęs už savo elgesį, jis dingo.

Po ilgos, visą dieną trukusios kelionės be atokvėpio, ji pasiekė Siglufiordą antrą valandą nakties. Autobusas buvo sustojęs trijose vietose, leisdamas žmonėms atsipūsti ir pavalgyti pasiruoštus pietus arba nusipirkti jų kavineje. Ji buvo paruošusi užkandžių kelionei – duonos ir pieno butelį, ir jie jau buvo išalkę, kai autobusas pasiekė Haganesviką, esantį Fljoutuose, ten, kur valtis laukė keleivių ir plukdė juos į Siglufiordą. Ir štai, šaltą naktį staiga ji stovi su dviem savo vaikais mašinų stovėjimo aikštelėje ties prieplauka. Ji susirado žvejų namelį ir jos šeimininką, kuris parodė jai mažą kambarėlį su viengule lova, paskolino jai čiužinį ant grindų ir dvi antklodes, ten jie pirmą naktį miegojo laisvėje. Vaikai užmigo vos tik antsigulę ant čiužinių, o ji, atsigulusi į lovą spoksojo į tamsą, purtoma nevaldomo drebulio, kurį jautė visama kūne, tada palūžo ir pradėjo verkti.

Praėjus kelioms dienoms jis ją surado. Jis svarstė vienintelę galimybę – kad ji išvažiavo iš miesto tarp miestiniu autobusu, todėl nuvažiavo iki transporto stoties ir, pažėręs klausimų, sužinojo, kad jo žmona su vaikais išvyko autobusu, važiuojančiu į šiaurę link Siglufiordo. Jis pakalbino vairuotoją, kuris puikiai prisiminė moterį su vaikais, ypač invalidę mergaitę. Truputį po vidurnakčio jis įsėdo į kitą autobusą, važiuojantį į šiaurę. Jis apėjo žvejų namelius, ir galiausiai rado ją miegančią mažame kambaryje, kuri, prikeltas iš miegų, parodė žvejų namelio šeimininkas. Jis paaiškino šeimininkui situaciją – ji pirma atvyko į miestą, ir kad jie tikriausiai neužsiliks.

Jis įsėlino į kambarėlį. Blausi šviesa iš gatvės sklido per mažą langelį. Jis pasilenkė per vaikus, miegančius ant čiužinių, ir palinko virš jos taip, kad jų veidai beveik susilietė ir kumštelėjo. Ji buvo kietai įmigusi, ir jis kumštelėjo dar kartą, grubiai, kol ji pramerkė akis, jis šypsojosi, kai pamatė natūralų išgastį jos akyse. Ji norėjo šauktis pagalbos, bet jis jai užčiaupė burną.

- Negi tikrai manei, kad tau pavyks? – sušnabždėjo jis grasinamai.

Ji spoksojo į jį.

- Tikrai manei, kad bus taip paprasta?

Ji lėtai pakratė galvą.

- Žinai, ką dabar labiausiai norėčiau padaryti? – sušnypštė jis per sukastus dantis. – Noriu paimti tavo mergaitę, nusivesti ją ant kalno, ir nužudęs užkasti ją po žeme, kur nors, kur jos niekas neras ir pasakyti, kad ji tikriausiai įkrito į jūrą, vargšėlė. Ir žinai ką? Aš taip ir padarysiu. Aš taip padarysiu tuojau pat. Jei išgirsiu tave cypiančią, nužudysiu ir berniuką. Pasakysiu, kad jį taip pasiglemžė jūra.

Girdėjosi, kaip ji tyliai staugė šuns balsu, ji pažvelgė į vaikus, o jis šypsojosi. Jis atitraukė ranką jai nuo burnos.

- Aš daugiau niekada taip nedarysiu, – sudejavo ji. – Niekada. Daugiau niekada taip nedarysiu. Atsiprašau. Atsiprašau. Nežinau, ką aš sau galvojau. Atsiprašau. Aš išsekusi. Aš žinau. Aš išprotėjau. Neleisk kentėti vaikams. Mušk mane. Mušk mane. Taip stipriai kaip tik gali. Mušk mane taip stipriai, kaip tik gali. Mes galim išvažiuoti, jei tik nori.

Jos neviltis jam sukėlė šleikštulį.

- Tu to nori – pasakė jis. – Tai yra, ko tu nori. Taip mes galime ir padaryti.

Jis veikė taip, kaip žadėjo: ėmė lenktis link Mikelinos, kuri miegojo šalia Simono, bet ji sugriebė jį, pamišusi iš baimės.

- Pažiūrėk, – tarė ji, ir pradėjo mušti sau per veidą. Žiūrėk. Ji pešė sau plaukus. Žiūrėk. Ji atsisėdo, ir vėl krito ant nugaros į metalinį lovos kampą, neaišku specialiai ar atsitiktinai. Ji pasijudino, ir krito priešais jį be sąmonės.

Autobusas vėl pajudėjo iš vietos, šįkart į pietus. Ji kelias dienas buvo dirbusi su sūdytom silkėm, ir jis nuėjo su ja atsiimti užmokesčio. Taip dirbdama silkių skyriuje, ji galėjo stebėti vaikus, kurie žaisdavo netoliese, arba pasilikdavo kambarėlyje. Jis paaiškino žvejų namelio šeiminkui, kad jie grįžta į Reikjaviką. Jie gavo žinią iš pietų, kuri pakeitė jų planus, ir tam reikia gauti užmokestį. Šeiminkas kažką parašė ant popieriaus, ir nurodė jiems eiti į raštinę. Ji ruošėsi kažką sakyti, o jis jos baimę suvokė kaip drovumą.

- Ar viskas gerai? – paklausė šeiminkas.

- Jai viskas gerai, – pasakė jis, ir greitai nuėjo su ja į šalį.

Kai jie vėl grįžo į rūsio kambarį Reikjavike, jis jos nelietė. Ji stovėjo sveitainėje apsilikusi skurdų palta, su nedideliu kelioniniu krepšiu rankoje ir tikėjosi smūgių, bet nieko nebuvo. Smūgis iki sąmonės netekimo, kurį ji pati sau sudavė, išmušė jį iš vėžių. Jis nenorėjo kviesti pagalbos, tik pats bandė ja pasirūpinti ir padėti atgauti sąmonę, pirmą kartą parodė jai tokį dėmesį nuo tada, kai jie susituokė. Kai ji atsipeikėjo, jis pasakė, kad ji turėtų suprasti, jog niekada negalės jo palikti, nes jis nužudytų ją ir vaikus. Ji yra ir visada bus jo žmona.

Visada.

Po šio karto ji daugiau nebandė bėgti.

Metai bėgo. Jo planai tapti jūrininku nuėjo velniop jau po trečios kelionės. Jis sunkiai susirgo jūros liga ir jau nebeapasveiko. Taip pat jis įgavo jūros baimę, kurios nepavyko atsikratyti. Jis bijojo, kad senas laivas nuskęs. Bijojo iškristi už borto. Bijojo oro. Paskutinės kelionės metu oras buvo blogas, ir jam pasirodė, kad laivas apvirs aukštyne kojom. Jis atsisėdo valgykloje ir verkė, nes galvojo, kad tai paskutinės jo gyvenimo akimirkos. Nuo tada jis jau niekada nebeplaukė į jūrą.

Jam atrodė, kad nesugeba parodyti jai švelnumo. Geriausiu atveju jis buvo visiškai jai abejingas. Pirmus dvejus santuokos metus jis apgailestaudavo jau sudavęs, arba iškeikęs žodžiais, kurie priversdavo ją lieti ašaras. Tačiau, bėgant laikui, jis nustojo rodyti kokius sąžinės graužimo ženklus, lyg tai, ką jai darė, nebuvo nieko keisto, ar iškreipto gyvenant kartu, o greičiau reikalinga ir teisinga. Jai kartais šaudavo į galvą, kad jis giliai viduje žinojo, jog smurtas, kurį jis naudojo, rodė jo silpnumą labiau, negu kas kitas. Kuo daugiau jis ją mušė, tuo labiau pažeidžiamas buvo jis pats. Jis kaltino ją. Rėkė ant jos, kad tai ji kalta dėl jo poelgio, ir gavo todėl, kad nesugeba padaryti taip, kaip jis prašo.

Jie turėjo daug draugų, bet ne bendrų, ir ji atsiribojo nuo jų greitai po to, kai jie susituokė. Ji retai susitikdavo su savo draugėmis iš darbininkių, niekada nekalbėjo apie smurtą šeimoje, kurį ji patirdavo nuo savo vyro rankos, ir, laikui bėgant, ji prarado ryšį su jomis. Jai buvo gėda.

Gėda, kad buvo mušama, kada mažiausiai to tikėjosi. Gėdijosi dėl juodų ratilų apie akis, prakirstų lūpų ir mėlynių ant viso kūno. Gėdijosi dėl tokio gyvenimo, kurį ji gyveno, ir kuris kitiems buvo nesuvokiamas, iškrypęs ir šlykštus. Ji norėjo tai nuslėpti. Norėjo pati pasislėpti kalėjime, kurį jis jai sukūrė. Norėjo užsirakinti viduje, išmesti raktą ir tikėtis, kad niekas jos nesuras. Ji susitaikė su tuo, kad jis blogai su ja elgėsi. Tai kažkuria prasme buvo jos likimas, pastovus ir nepakeičiamas.

Vaikai jai buvo viskas. Jie jai buvo draugai ir giminingos sielos dėl kurių ji gyveno, ypač Mikelina, ir Simonas, kai paaugo, taip pat jauniausias berniukas, gavęs Tomo vardą. Vardus savo vaikams ji išrinko pati. Jis nesikišo, nebent tada, kai skundėsi dėl jų suvalgomo maisto kiekio. Pakeldavo triukšmą naktį. Vaikai kentėjo dėl to, kad jis ją mušė, ir buvo jai vertinga paguoda, kai ji turėjo tai atlaikyti.

Jis išmušė iš jos ir tą dalelę savigarbos, kurią ji dar turėjo. Ji iš prigimties buvo santūri ir nelinkusi išsišokti, pasiruošusi padėti, gera ir ištikima. Kai ją kalbindavo, ji kukliai šypsojosi ir turėdavo susiimti, kad nepasirodytų drovi. Jam tai atrodė kaip ištižimas, dėl to jis jausdavosi galingas, ir elgdavosi su ja bjauriai, kol galų gale iš jos nieko nebeliko. Jos egzistencija priklausė tik nuo jo. Jo užgaidų. Patarnavimo jam. Ji nustojo save prižiūrėti kaip anksčiau. Ji nustojo reguliariai praustis. Nebegalvojo apie išvaizdą. Aplink akis jai buvo susidarę ratilai, veido oda susilpnėjo, ji pražilo, buvo pakumpusi ir galva palinko ant krūtinės, tarsi ji bijotų pažvelgti į viršų. Vešlūs ir gražūs plaukai prarado gyvybę ir spalvą, nešvarūs sviro nuo galvos. Ji pati juos kirpo su virtuvinėm žirkliem, kai jai atrodydavo, kad jie jau per ilgi.

Arba kai jam pasirodydavo, kad jie per ilgi.

Šlykšti suskretėlė.

6

Archeologai tęsė kasinėjimus nuo pat ankstyvo ryto, kai kaulas buvo rastas. Policininkai prižiūrėję rajoną nakties metu, parodė jiems, kur Erlendas atkasė ranką, ir Skarphėdinas buvo siaubingai supykęs, kai Erlendas išvartė žemės. „Prakeikti mėgėjai“, girdėjosi jis murmant sau į barzdą iki pat vidurdienio. Jo nuomone, kasinėjimas yra toks ritualas, kurio metu kiekvienas žemės sluoksnis atsargiai atverčiamas, ir istorija išaiškėja, paslaptis būna atskleista iš to, kas gulėjo po ja. Kiekviena smulkmena svarbi, kiekvienas dirvos grumstelis galėjo saugoti svarbią žinią ir mėgėjai galėjo sugadinti svarbius įrodymus.

Visa tai supykęs jis išrėžė Elinborgai ir Sigurdurui Oliui, kurie buvo niekuo dėti dėl to, ką jis nurodė savo vyrams. Darbai vyko labai lėtai dėl specifinio darbo metodo, kurį naudojo archeologai. Nuo pradžios iki pabaigos rajonas buvo apjuostas juosta, kuri žymėjo sklypą pagal tam tikrą planą. Labai svarbu, kad griaučių padėtis nepasikeistų kasinėjant ir jie matė, kad ranka nepajudėjo nė per centimetrą, nors ją ir atkasė, be to, kiekvienas žemės grūdelis turėjo būti krupščiai apžiūrėtas.

- Kodėl ranka stačiai kyšo iš dirvos? – paklausė Elinborga ir sustabdė Skarphėdiną, skubantį atlikti darbus.

- Neįmanoma pasakyti – pasakė Skarphėdinas. Blogiausiu atveju gali būti, kad tas, kuris čia guli, buvo dar gyvas, kai jį užkasinėjo ir bandė priešintis. Bandė atsikasti.

- Gyvas! – atsiduso Elinborga. – Išsikasti?

- Nebūtinai. Neatmetame galimybės, kad ranka galėjo būti tokioje padėtyje dar prieš kūnui patenkant po žeme. Per anksti kažką apie tai sakyti. O dabar netrukdyk man.

Sigurdas Olis ir Elinborga buvo nustebę, kad Erlendas neatvyko į kasinėjimus. Nors jis buvo veidmainis ir jam tai būdinga, jie žinojo, kad labiausiai jį domino seniai ir neseniai dingę žmonės, ir griaučiai dirvoje tikrai galėjo būti užuomina apie seniai dingusį žmogų, kurį Erlendas su malonumu atkapstytų iš sutrūnijusių bylų.

Apie antrą valandą suskambėjo Elinborgos telefonas.

- Tu ten, vietoje? – pasakė sodrus balsas telefone, ir ji iškart jį atpažino.

- Kur tu?

- Aš šiek tiek vėluosiu. Tu prie sklypo?

- Taip.

- Matai medį? Man atrodo ten yra raudonųjų serbentų krūmai, apie trisdešimt metrų į rytus nuo kapo, beveik lygiagrečiai, truputį link pietų.

- Raudonųjų serbentų krūmai? – Elinborga prisimerkė, ieškodama krūmų. – Taip, – pasakė ji. – Ten yra krūmai.

- Jie ten buvo pasodinti jau labai seniai.

- Taip.

- Sužinok kodėl. Ar kas nors ten gyveno. Ar ten kada nors stovėjo namas. Nueik į savivaldybę ir gauk rajono brėžinius, taip pat nuotraukas iš paukščio skrydžio, jei jie turi. Gali būti, kad turėsi peržvelgti dokumentus nuo šimtmečio pradžios iki maždaug šešto dešimtmečio. Net anksčiau.

- Manai, kad namas stovėjo čia, ant kalvos? – pasakė Elinborga ir apsižvalgė, mėgindama juo patikėti.

- Manau, kad turėtume tai patikrinti. Ką Sigurdas Olis daro?

- Jis pradėjo vartyti žmonių dingimo bylas nuo pat karo pradžios. Jis tavęs laukė. Sakė, kad tau patiktų tokie tyrinėjimai.

- Aš prieš tai kalbėjau su Skarphėdinu, jis sakė atsimenąs stovyklą ten, kitoje pusėje, į pietus link Gravarholto, karo metais. Ten, kur dabar golfo laukai.

- Stovyklą?

- Amerikiečių arba britų stovyklą. Kareivių stovyklos. Barakai. Neatsimenu kaip jie vadinasi. Turėtum liepti sužinoti ir apie tai. Sužinok, ar britai nebuvo pranešę apie žmogaus dingimą iš šitos stovyklos. Arba amerikiečiai, kurie juos pakeitė.

- Britai? Amerikiečiai? Karo metais? Palauk, kaip aš prie jų prieisiu? – paklausė Elinborga, netekusi žado. Kada Amerikiečiai juos pakeitė?

- 1941 metais. Galėjo būti saugykla, bent jau taip mano Skarphėdinas. Dar yra klausimas dėl vasarnamio ten, ant kalvos ir aplink ją, ar žmogaus dingimas susijęs ir su jais. Netgi kokios istorijos ar įtarimai. Turim pakalbėti su kaimyniniuose vasarnamiuose esančiais žmonėmis.

- Labai daug darbo su tokiais senais kaulais – pasakė Elinborga paniurusi, ir paspyrė žvyrą esantį sklpe sau po kojomis. – Ką tu darai? – paklausė ji kaltinamai.

- Nieko įdomaus, – pasakė Erlendas ir numetė telefono ragelį.

Jis vėl įėjo į intensyvios terapijos skyrių, vilkėdamas plonu žalios spalvos popieriniu chalatu ir užsidengęs veidą marle. Eva Linda gulėjo dideleje lovoje, intensyvios terapijos skyriuje esančiame kambaryje. Ji buvo prijungta prie visokių aparatų, apie kuriuos Erlendas neturėjo jokio supratimo, o ant nosies ir burnos jai buvo uždėta deguonies kaukė. Jis stovėjo lovos kojūgalyje ir žiūrėjo į savo dukrą. Jai buvo koma. Dar neatgavo sąmonės. Jos veide buvo matyti laisvės išraiška, kurios Erlendas nebuvo matęs. Ramybė, kurios jis nepažino. Kai ji taip gulėjo, jos veido linijos tapo gilesnės, antakiai ryškesni, skruostikauliai aptempti oda, o akys sukritusios į akiduobes.

Kai jam nepavyko atgaivinti Evos priešais senuosius gimdymo namus, jis paskambino pagalbos telefonu. Jis užčiuopė silpną pulsą, apklojęs ją savo paltu, bandė kaip įmanydamas ja pasirūpinti, bet nesiryžo pajudinti iš vietos. Prieš tai jis sužinojo, kad atvažiavo tas pats greitosios pagalbos automobilis su tuo pačiu gydytoju, kuris buvo atvykęs į Trygvos gatvę. Eva Linda buvo atsargiai pakelta ant neštuvų ir nunešta į automobilį, kuris greitai nulėkė tą trumpą atstumą iki ligoninės priimamojo.

Jai skubiai buvo atlikta operacija, kuri užtruko beveik visą naktį. Erlendas vaikštinėjo nedideliame laukiamajame ir svarstė, ar turėtų pranešti Haldorai. Jis vengė jai skambinti. Bet galų gale surado išeitį. Jis pažadino Sindrį Snairą, pasakė jam, kas atsitiko seseriai ir paprašė susisiekti su Haldora, kad ji galėtų atvykti į ligoninę. Jie kalbėjosi labai trumpai. Sindris nesiruošė greitai metu važiuoti į miestą. Sakė nematęs priežasties važiuoti dėl Evos Lindos. Pokalbis nutrūko.

Erlendas nuolat rūkė ten, kur buvo parašyta, kad rūkyti griežtai draudžiama, kol chirurgas su marle ant veido pro jį praėjo ir išpeikė, kad nesilaiko draudimo rūkyti. Jo telefonas suskambėjo, kai gydytojas jau buvo nuėjęs. Tai buvo Sindris su žinute nuo Haldoros: „Erlendai, sėkmės nors vieną kartą budint pamainoje.“

Chirurgas, vadovaujantis Evos Lindos operacijai, atėjo pasikalbėti su Erlendu auštant. Padėtis nebuvo gera. Jiems nepavyko išgelbėti kūdikio ir neaišku, ar Eva Linda pati išgyvens.

- Jos būklė sunki, – pasakė jis. Aukštas, bet švelnių bruožų gydytojas, apie keturiasdešimties metų.

- Ilgalaikis maisto trūkumas ir narkotikų vartojimas. Buvo maža tikimybė, kad vaikas gims sveikas, todėl..

- Aš suprantu, – pasakė Erlendas.

- Ar ji niekada nesvarstė apie abortą? Tuo atveju kaip šis..

- Ji norėjo susilaukti šio vaiko, pasakė Erlendas. Ji manė, kad susitvarkys, o aš ją primigtynai spaudžiau. Ji bandė mesti. Tai buvo maža dalis Evos, kuri norėjo išsivaduoti iš šio pragaro. Bet padėtį dažniausiai valdo visai kita Eva. Kažkokia Eva, kurios niekas nesupranta. Kažkokia Eva, kuri nori susinaikinimo. Šito pragaro.

Erlendas susivokė kalbantis su vyru, kurio visiškai nepažįsta ir užsičiaupė.

- Suprantu, kad tėvams sunku visa tai išverti – pasakė gydytojas.

- Kas atsitiko?

- Atsiskyrė placenta. Gausus vidinis kraujavimas, atsiradęs dėl placentos plyšimo ir narkotikų poveikio, dėl kurių dar turim gauti atsakymus. Ji prarado daug kraujo, ir mums nepavyko padėti jai atgauti sąmonę. Tai nebūtinai reiškia kažka ypatingo. Ji labai išsekusi.

Jie tylėjo.

- Ar jau susisieki su saviškiais? – paklausė gydytojas. Kad jie galėtų būti su tavimi ar..

- Nėra jokių saviškių, – pasakė Erlendas. Mes išsiskyre. Su jos motina. Aš jai pranešiau. Taip pat jos broliui. Jis dirba užmiestyje. Nežinau, ar jos mama čia ateis. Rodos, kad jai to jau gana. Jai buvo labai sunku. Visą laiką.

- Suprantu.

- Abejoju, pasakė Erlendas. – Aš pats to nesuprantu.

Jis išsiėmė kelis mažus plastiko maišelius ir tablečių buteliukus iš palto kišenės, parodė gydytojui,

- Gali būti, kad ji vartojo, kažką iš šitų, – pasakė jis.

Gydytojas paėmė vaistus ir juos apžiūrėjo.

- *Ekstazis.*

- Rodos.

- Tai žinoma padės išsiaiškinti. Jos kraujyje mes aptikome įvairių medžiagų.

Erlendas susvyravo. Jie abu kelias akimirkas tylėjo.

- Žinai, kas tėvas?- paklausė gydytojas.

- Ne.

- Manai, kad ji žino?

Erlendas pasižiūrėjo į gydytoją ir suglumęs patraukė pečiais. Ir jie vėl tylėjo.

- Ji mirs? – paklausė Erlendas po kelių akimirku.

- Nežinau, – pasakė gydytojas. Tikėkimės geriausio.

Erlendas nesiryžo užduoti klausimo. Jis grūmėsi su juo, kad ir koks jis siaubingas buvo, niekaip negalėdamas apsispręsti. Jis nebuvo tikras, ar norėjo to prašyti. Galiausiai nusprendė surizikuoti.

- Ar galiu jį pamatyti? – paklausė jis.

- Jį? Turi omeny..?

- Galiu pamatyti kūdikį? Galiu pamatyti vaiką?

Gydytojas supratingai žiūrėjo į Erlendą, be jokios nuostabos veide. Jis palinksėjo galvą ir pasiūlė Erlendui jį sekti. Jieėjo koridoriumi į mažą patalpą, kurioje nieko nebuvo. Gydytojas paspaudė mygtuką ir ant lubų sumirksėjo fluorescensinės šviesos, tada melsvai balta šviesa apšvietė patalpą. Jis priėjo prie šalto plieninio stalo ir pakėlė nedidelę antklodę, šviesa krito ant mirusio vaiko.

Erlendas pažvelgė žemyn ir pirštu perbraukė jam per skruostą.

Tai buvo mergaitė.

- Ar mano dukra pabus iš komos? Gali man tai pasakyti?

- Nežinau, – pasakė gydytojas. Neįmanoma pasakyti. Ji pati turi to norėti. Nuo jos daug kas priklauso.

- Vargšė mergytė, – pasakė Erlendas.

- Yra sakoma, kad laikas gydo visas žaizdas, – pasakė gydytojas, kai pamanė, kad Erlendas apsiverks. Kaip ir kūnui, sielai taip pat reikia laiko.

- Laikas, – pasakė Erlendas ir užklojo vaiką. – Jis negydo žaizdų.

7

Jis sėdėjo prie savo dukters iki šeštos valandos vakaro. Haldoros nebuvo matyti. Sindris laikėsi žodžio ir mieste nepasirodė. Daugiau nebuvo kam atvykti. Evos Lindos būklė nesikeitė. Erlendas nuo vakar dienos nei miegojo, nei valgė ir buvo išsekęs. Dienos metu jis kalbėjosi

telefonu su Elinborga, ir nusprendė susitikti su ja ir Sigurduru Oliu biure. Jis perbraukė savo dukrai per skruostą ir pabučiavo į kaktą prieš išeidamas.

Jis nieko nepasakojo apie tai, kas atsitiko, kai prisėdo su Sigurduru Oliu ir Elinborga popietiniam susitikimui. Jie girdėjo, kas nutiko jo dukrai iš gandų stotyje, po pietų, tačiau neleido sau klausinėti apie šį įvykį smulkiau.

- Jie kapstosi prie griaučių, pasakė Elinborga. Labai lėtai einasi. Man rodos, jie jau pradėjo naudoti dantų krapštukus. Ranką, kurią jie rado kyšančią stačiai iš dirvos, jie atkasė iki riešo. Rajono gydytojas ją apžiūrėjęs pasakė, kad nieko negali patvirtinti, tik tai, kad tai žmogus, ir kad jis turėjo gan mažas rankas. Nedaug iš jo naudos. Archeologai dirvoje nieko nerado, kas atskleistų nutikimą, arba kas guli užkastas po žeme. Jie mano, kad atkas griaučius rytoj po pietų arba kitą vakarą, bet tai nereiškia, kad mes gausim kokius teigiamus atsakymus apie tai, kas čia yra. Jų teks ieškoti kur nors kitur.

- Aš susipažinau su dingusių žmonių skaičiumi čia, Reikjavike ir kaimynystėje, – pasakė Sigurduras Olis. Jų yra apie penkiasdešimt nuo ketvirto iki penkto dešimtmečio, kurie nebuvo paskelbti, geriausiu atveju tai gali būti vienas iš jų. Aš išėmiau sąrašus ir suskirsčiau juos pagal lytį ir amžių ir laikiu teismo medicinos eksperto išvadų apie kaulus.

- Turi omeny, kad kažkas tame rajone ant kalvos buvo dingęs? – paklausė Erlendas.

- Nelyginant su adresais, kurie yra duoti ataskaitose, – atsakė Sigurduras Olis, nors aš ir neperžvelgiau jų visų – kai kurių neatpažinau. Kai kaulai bus iškasti ir gausim ataskaitą iš teismo medicinos eksperto apie amžių, ūgį ir lytį, tikriausiai kažkiek galėsime susiaurinti grupę, gal netgi labai. Aš manau, kad tai žmogus iš Reikjaviko. Ar nenormalu taip manyti?

- Kur teismo medicinos ekspertas? – paklausė Erlendas. – Šitas vienintelis, kurį turim.

- Jis atostogauja, – pasakė Elinborga. Ispanijoje.

- Sužinotai, ar ten stovėjo namas, ties krūmais? – paklausė Erlendas Elinborgos.

- Koks namas? – pasakė Sigurduras Olis.

- Ne, iki to dar nepriėjau, – pasakė Elinborga. Ji pažvelgė į Sigurdurą Olį. Erlendas mąno, kad ten, ant kalvos, stovėjo namas, šiaurinėje pusėje, taip pat mąno, kad britų arba amerikiečių kariai buvo įsirengę saugyklas ant kalvos, pietinėje pusėje. Jis nori, kad pakalbėtume su visais vasarnamių savininkais rajone nuo Reynisvachtnio žemyn, taip pat su jų senelėmis, o tada eisiu į spiritizmo seansą pasikalbėti su Čerčiliu.

- Tik pradžiai, – pasakė Erlendas. – Kokias teorijas turit apie šiuos kaulus?

- Ar tai neabejotina žmogžudystė? – pasakė Sigurduras Olis. – Prieš pusamžį ar dar seniau. Paslėpta žemėje visą tą laiką, ir niekas apie tai nieko nežino.

- Jis, arba šitas žmogus, – pasitaisė Elinborga, – neabejotinai buvo ten užkastas tam, kad būtų nuslėptas nusikaltimas. Manau, kad tai savaime suprantama.

- Netiesa, kad niekas nieko nežino, – pasakė Erlendas. Visada yra, kas žino.

- Mes žinom, kad šonkauliai yra sulaužyti, – pasakė Elinborga. Tai turi būti užuomina apie grumtynes.

- Tikrai? – pasakė Sigurduras Olis.

- Taip, ar ne? – pasakė Elinborga.

- Ar buvimas po žeme negalėjo turėti įtakos? – pasakė Sigurduras Olis. Sunki dirva. Taip pat temperatūrų pasikeitimas. Šalnos ir karščio pokyčiai. Aš kalbėjau su tuo geologu, kurį tu atvedei, ir jis apie tai kažką sakė.

- Tai turi būti grumtynių pasekmė – ten guli žmogus, užkastas po žeme. Tai savaime suprantama, argi ne taip? Elinborga pažvelgė į Erlendą ir pamatė, kad jis mąsto apie kažką kitą. Erlendai? – pasakė ji. – Argi ne taip?

- Jei tai žmogžudystė, – pasakė Erlendas, – sugrįžęs į save.

- Jei tai žmogžudystė? – pasakė Sigurduras Olis.

- Mes nieko apie tai nežinom, – pasakė Erlendas. – Gal ten senos šeimos kapinės. Gal žmonės neturėjo pinigų laidotuvėms. Gal tai seno tipelio kaulai, kuris pakratė kojas ir buvo užkastas po žeme toje pačioje vietoje visiems žinant. Gal kūnas ten buvo užkastas prieš šimtą metų. Gal penkiasdešimt. Mums dar trūksta informacijos, kuri būtų reikšminga.

- Bet ar neprivaloma žmones laidoti šventoje žemėje? – pasakė Sigurduras Olis.

- Manau, kad gali būti palaidotas bet kur, – pasakė Erlendas, – jei kas nors nori tavęs savo ganyklose.

- O kaip su ranka, kuri stačiai kyšo iš dirvos – pasakė Elinborga. – Ar ji ne grumtynių ženklas?

- Taip, – pasakė Erlendas. – Manau, kad ten įvyko kažkokia paslaptis, neatskleista visus šiuos metus. Kažkas buvo ten užkastas, kas neturėjo būti surastas, kol Reikjavikas pakankamai išsiplėtė ir mes esam tie, kurie turi išsiaiškinti, kas nutiko.

- Jei tai jis, galim kalbėti apie jį, – pasakė Sigurduras Olis. – Tūkstantmečio žmogus, jei jis buvo nužudytas prieš visus šiuos metus, nėra jokių garantijų, kad žudikas nebus miręs nuo senatvės. O jei jis nemiręs, tai jis labai senas ir jau ant mirties slenksčio, tai būtų kvaila jį sekti ir nubausti. Be to, tikriausiai visi, kurie su tuo susiję, yra mirę, o mums reikia liudininkų, jei kada nors išsiaiškinsim kas įvyko. Taip kad...

- Kur lenki?

- Gal reikėtų peržvelgti priežastis, ar turėtume skirti visas darbo jėgas šiam tyrimui? Turiu galvoje, ar tai padės?

- Ar mes turim tiesiog tai pamiršti? – paklausė Erlendas.

Sigurduras Olis gūžtelėjo pečiais lyg jam viskas būtų vis vien.

- Žmogžudystė yra žmogžudystė, – pasakė Erlendas. – Nesvarbu kiek metų prabėgo. Jei čia kalbama apie žmogžudystę, mes turim sužinoti, kas nutiko, kas buvo nužudytas ir kodėl, taip pat, kas buvo žudikas. Manau, mes viską iškapstysim, kaip ir visose kitose bylose. Ieškom informacijos. Kalbam su žmonėmis. Tikiuosi, kad bent kiek pajudėsime arčiau tiesos.

Erlendas atsistojo.

-Turėtume kažką sužinoti iš kasinėjimų, – pasakė jis. – Pakalbam su vasarnamių šeiminkais ir jų senelėm. Jis pažvelgė į Elinborgą. Sužinokim, ar prie raudonųjų serbentų krūmų stovėjo namas. Pasidomėkime tuo.

Jis atsiveikino su jais išsiblaškęs ir nuėjo koridoriu. Elinborga su Sigurduru Oliu susižvalgė ir Sigurduras Olis linktelėjo galva į durų pusę. Elinborga atsistojo ir nuėjo paskui Erlendą į koridorių.

- Erlendai, – pasakė ji ir jį sustabdė.

- Taip, kas?

- Kaip laikosi Eva Linda? – dvejodama paklausė Elinborga. Erlendas žiūrėjo į ją ir tylėjo.

- Mes išgirdom apie tai čia, stotyje. Kaip ji atsirado. Buvo siaubinga tai išgirsti. Jei aš arba Sigurduras Olis galime tau kuo padėti, nesivaržyk paprašyti.

- Nieko neįmanoma padaryti, – pasakė Erlendas vangiai. – Ji tiesiog guli ten palatoje ir niekas nieko negali padaryti.

Jis sudvejojo.

- Aš perėjau per jos pasaulį, kol jos ieškojau. Kai kas man pažįstama todėl, kad man seniau teko ieškoti jos tose vietose, tose gatvėse, tuose namuose, bet kiekvieną kartą mane stebina, kaip ji gyvena ir kaip pati gali šitaip su savimi elgtis. Mačiau žmones su kuriais ji bendravo, žmones iš kurių prašo malonės ir gailestingumo, žmones, pas kuriuos dirba begaliniame pavojuje. Jis tylėjo.

- Bet ne tai blogiausia, – tada jis pasakė. – Ne lūšnos, smulkūs nusikaltimai ar narkotikų prekeivis. Tai, ką sako jos senė motina, yra tiesa.

Erlendas pažvelgė į Elinborgą.

- Tai aš esu blogiausias, – pasakė jis, – todėl, kad tai aš susimoviau.

Kai Erlendas parėjo namo į daugiabutį, nuovargio išsekintas, atsėdo į fotelį. Jis paskambino į ligoninę paklausti apie Eva Lindą ir sužinojo, kad jos būklė tokia pati, ir kad su juo susisieks, jei bus kokių nors pokyčių. Jis padėkojo ir padėjo ragelį. Sėdėjo ir žiūrėjo priešais save, paskendęs apmąstymuose. Jis galvojo apie Evą Lindą, kaip ji gulėjo intensyvios terapijos skyriuje, apie savo buvusią žmoną ir neapykantą, kuri vis dar žymėjo jos gyvenimą, apie savo sūnų, su kuriuo niekada nekalbėjo, nebent kažko staiga prireikdavo.

Savo mintyse jautė tą gilią tylą, kuri viešpatavo jo gyvenime. Jautė vienvė visur aplink save. Jautė bespalvių dienų naštą, besikaupiančią į nenutraukiamą grandinę, kuri apsisuko jį veržė ir dusino.

Tuo metu, kai miegas jį nugalėjo, mintyse jis klaidžiojo vaikystėje, bebaimis ir nerūpestingas, kai po žiemos mėnesių vėl būdavo šviesu, kai gyvenimas buvo nekaltas. Nors ir retai, bet kartais jis galėjo išnykti palaimoje to, kas buvo, ir tą vienintelę akimirką jis jausdavosi gerai.

Jei tik jis galėtų pamiršti tą praradimą.

Telefonas kurį laiką, be perstojo skambėjo, tol kol jis pašoko iš gilaus miego. Iš pradžių mobilusis palto kišenėje, vėliau namų telefonas ant seno rašomojo stalo, kuris buvo vienas iš nedaugelio baldų, esančių svetainėje.

- Tu buvai teisus, – pasakė Elinborga, kai jis pagaliau pakėlė ragelį. – Oi, atsiprašau, ar aš tave pažadinau? – tada paklausė jį. – Dar tik dešimt valandų, – pridūrė ji apgailestaudama.

- Kas? Dėl ko buvai teisus? – pasakė Erlendas dar visiškai nepabudęs.

- Čia, šitoje pievoje stovėjo namas. Prie krūmų.

- Raudonųjų serbentų. Krūmų. Ten Gravarholte. Jis buvo pastatytas ketvirtajame dešimtmetyje, ir nugriautas apie 1980 metus. Aš paprašiau savivaldybės susisiekti su manim, iškart, kai jie ką nors ras. Jie ką tik padėjo ragelį, dirbo visą vakarą to ieškodami.

- Koks tai buvo namas? – vangiai paklausė Erlendas. – Daugiabutis, arklidės, šuns būda, vasarnamis, tvartas, daržinė, barakas?

- Daugiabutis, – pasakė Elinborga. – Kažkoks vasarnamis, ar kažkas panašaus.

- Kas?

- Vasarnamis!

- Iš kokio laikmečio?

- Nuo 1940.

- Kas savininkas?
- Jo vardas buvo Bendžaminas Knudsenas. Prekiautojas.
- Buvo?
- Jis mirė. Prieš daug metų.